SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

UTJECAJ RODITELJSKOG ODGOJA NA RAZVOJ VJERE KOD DJECE

Diplomski rad

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Ivica Pažin **Student: Anita Vodopija**

Đakovo, 2018.

Sadržaj

SAŽETAK

Obitelj je doživjela velike promjene. Društvene, duhovne, etičke, kulturne i ekonomske krize najsnažnije se očituju upravo u obitelji. Krize shvaćanja, poimanja i življenja bračnoga, obiteljskoga života vrlo brzo zahvaćaju obitelj jer je obitelj kao »temeljna jezgra društva i Crkve« najizloženija promjenama. Gotovo svako desetljeće postmodernog doba unosi velike promjene u shvaćanje, poimanje, posebice u bračni i obiteljski život. Jedna u nizu roditeljskih zadaća, moguće i najznačajnija, a vrlo vjerojatno najzahtjevnija, odgoj je djeteta. Stoga su i roditelji i struka često pred mnogobrojnim dilemama, primjerice, kako odgajati dijete da bi se ono, s jedne strane, uspješno uključilo u društvo i u njemu primjereno funkcioniralo, a da se pri tomu, s druge strane, ne izmijeni njegova osobnost do neprepoznatljivosti. Mlade obitelji očekuju promjene i žele da u budućnosti svećenici/župnici budu bliskiji, otvoreniji, susretljiviji te »češće« prisutni u njihovim obiteljima. Češći razgovori i susreti svećenika i mladih obitelji za mlade roditelje veoma su važni, bitni i potrebiti.

Ključne riječi: djeca, obitelj, odgoj, roditelji, vjera, zajednica

SUMMARY

The institution of family has been through many changes. Social, spiritual, ethnic, cultural and economic crises are mostly seen in the family. Crises of understanding, comprehension and living the marital, family life quickly impact the family since the family, as “the core of society and Church”, is mostly exposed to changes. Almost every decade of the postmodern era brings significant changes in understanding and comprehension, especially in marital and family life. One of many, possibly the most important, and surely the most demanding parental task is raising a child. This is the reason why parents, as well as the professionals, are often facing dilemmas, for example, how to raise a child and help him/her to successfully join the society and function in it, without completely changing his/her personality. Young families expect changes and they want priests/pastors to be closer, more open, friendlier and more present in their lives. More frequent conversations and meetings between pastors and young families are extremely important and very much needed for young parents.

Key words: children, family, upbringing, parents, religion, society

1. UVOD

U radu se ističu obitelj, škola i Crkva kao tri najvažnija odgojna čimbenika. Njihovim usklađenim pedagoškim djelovanjem, mogu se reafirmirati odgojna nastojanja, oživotvoriti općeljudske vrijednosti i obuzdati razorna djelovanja etičkog nihilizma. Čovjek današnjice se svakodnevno susreće s pitanjem: tko sam ja, kakva me budućnost očekuje i kako ću se u njoj snaći?

Društvo kao takvo, a napose obrazovne institucije imaju odgovornost da čovjeka ne prepuste samom sebi i njegovim vlastitim razmišljanjima. Život se može poboljšati iskrenim i objektivnim razmišljanjem te unutarnjom slobodom. Čovjek treba steći tehnike razmišljanja i snalaziti se u rješavanju životnih problema. Obitelj je prva ljudska zajednica koja pruža sadržaje odgoja i socijalizacije i gdje se izgrađuju prve karakterne crte mlade ličnosti.[1]

Kada govorimo o obitelji, braku, sretnom roditeljstvu, ali i sukobima, posebno se ističe pitanje o odgoju.[2] Naime, nema savršenih recepata o sretnom braku i o tome kako pravilno odgajati djecu, no znanje iz tih područja može nam pomoći i olakšati kako živjeti u sretnom braku, a samim time i u odgoju djece, te njihovom izvođenju na pravi put koji treba biti prožet srećom, pažnjom, razumijevanjem i ljubavlju.[3] Brak je jedno od važnijih područja života, no danas se shvaćanje braka uvelike razlikuje od prijašnjih shvaćanja. Također se i suvremena djeca razlikuju od svojih vršnjaka od prije par desetljeća. Djeca su intelektualno naprednija i fizički razvijenija. Traže svoje mjesto u samoj obitelji i društvu, teže samostalnosti, ravnopravnosti i autonomiji.[4]

Obitelj, brak, roditeljstvo pa i sami odgoj trebamo promatrati kroz prizmu vjere, uzimajući Presveto Trojstvo kao temelj koje nam svojim primjerom pomaže u izgradnji odnosa u obitelji. Kršćanska vjera nije samo individualni put spasenja nego i put spasenja u zajednici vjernika, koji se nužno ostvaruje kroz odnose prema drugima. Temeljni sadržaji i poruke kršćanske vjere izravno se odnose na promicanje međuljudskih odnosa i zajedništva. Također suradničko učenje u vjeronauku i katehezi podupire se i stvaranjem

---

[1]Usp. M. STEVANOVIĆ, *Obiteljska pedagogija*, ur. S. Juranić, Tonimir, Varaždinske toplice, 2000., str. 10.
[2]Usp. *Isto*, str. 10.
[3]Usp. *Isto*, str. 10.
[4]Usp. *Isto*, str. 9.

dobrog socijalnog ozračja u društvu, pri čemu mogu koristiti znanja i vještine iz područja psihologije i pedagogije. Socijalni odgoj ne ograničava se na malu zajednicu ili skupinu, nego budi osjećaj za drugoga uopće i proteže se na sve ljudske odnose, pa tako i one na makrosocijalnoj razini, a posebno na odnos prema slabijima i potrebitima. U tom smislu upravo vjerski odgoj treba promicati kršćansko služenje i djelotvornu ljubav nasuprot ravnodušnosti i sebičnosti.[5]

Svi izazovi s kojima se obitelji susreću nameću potrebu raznovrsne društvene potpore ljudima. Roditelji su odgovorni za odgoj djeteta ali država također kroz odgojno-obrazovne ustanove treba pružati podršku i roditeljima u obavljanju roditeljske uloge. U tom smislu odgojno-obrazovne ustanove, napose škole, moraju pružiti čitavu lepezu različitih mogućnosti komunikacije i podrške roditeljima te na taj način otvoriti prostor za suradnju. S obzirom na različite strukture obitelji u radu s djecom potrebno je sve vrste obitelji tretirati kao ravnopravne, te u radu s djecom naglašavati različitosti koje postoje među nama i tumačiti ih kao bogatstvo. Također u suradnju obitelji i odgojno-obrazovnih ustanova treba uključivati sve članove obitelji, posebice zbog djece koja nemaju oca i majku nego djeda, baku ili nekog drugog člana obitelji koji skrbi o njima, da se ne bi osjećala loše. Odgojno-obrazovne ustanove prvenstveno trebaju roditeljima pružiti podršku u vidu informacija i vještina potrebnih za kvalitetan odgoj djeteta, te im pružiti savjet u slučaju teških obiteljskih situacija.[6]

---

[5]A. T. FILIPOVIĆ, *Vjerski odgoj i komunitarno-socijalni odgoj, Neki suvremeni izazovi, nastojanja i poteškoće,* u: Kateheza, 29(2007.)2, str. 115.

[6]Usp. D. MALEŠ, *Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima,* u: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 18(2012.)67, str. 13.-14.

2. OBITELJ- TEMELJNA ZAJEDNICA ŽIVOTA

2.1. Što je obitelj?

Kada je riječ o obitelji, može se reći da postoji više različitih definicija i shvaćanja.

„Obitelj je temeljna društvena zajednica koja je u stalnoj interakciji sa svojim okruženjem. Kao dinamičan, promjenjiv sustav, ona se mijenja zajedno s društvom kojega je dio, pa stoga u osnovi njezina preobražaja i transformacija društva u cjelini. Tijekom povijesti obitelj je doživjela niz značajnih promjena. U razdobljima društvenih tranzicija i obitelj se mijenjala i prolazila krize, ali nije nestala. Obiteljske krize su znak da se obitelj mora mijenjati jer njezina struktura, organizacija ili sustav vrijednosti na članove djeluju ograničavajuće i ometaju funkcionalne obiteljske procese“.[7]

Obitelj je temeljna društvena jedinica, prva i osnovna životna zajednica. Ona je utemeljena na zajedničkom životu krvnim srodstvom povezanih osoba, najčešće roditelja i djece ali mogu postojati i drugi članovi. Kao takva, obilježena je intimnom atmosferom i emocionalnom vezanošću. U njoj se ujedinjuju različite funkcije vezane uz stvaranje i održavanje života, odgoj djece, unapređivanje kulturnog i društvenog života, očuvanje moralnog napretka, njegovanje vjerskih shvaćanja i uvjerenja, domoljubnih osjećaja, itd.[8]

2.2. Obitelj danas

Brak i obitelj ona su stvarnost na kojoj se prelamaju sva stremljenja i procesi u društvu. U obitelji su prisutne barem dvije, a često puta i tri generacije, te samim tim i tri povijesti i tri mentaliteta. U svemu tome svoju ulogu imaju i društveno ozračje i mediji. Institucije i konvencionalni načini života općenito se stavljaju u pitanje, pa tako i ustanova

---

[7]D. MALEŠ, B. KUŠEVIĆ, *Nova paradigma obiteljskoga odgoja*. u: D. Maleš, (Ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja*, u: život i škola, časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, 58(2012.)27, str. 42
[8]Usp. A. VUKASOVIĆ, *Obitelj – vrelo i nositeljica života,* Hrvatski katolički zbor „MI“, Zagreb, 1994., str. 14.

braka i obitelji. Upravo se refleksija individualizma ponajviše očituje u toj ustanovi. Ono što je bilo sveto roditeljima, više nije sveto djeci, odnosno vrijednosti poput trajnosti braka, djece, nedjeljne mise, slavljenja sakramenata i dr.[9]

Obitelj ima dugu povijest i bogatu tradiciju, no isto tako je podložna, napose danas, naglim i brojnim društvenim, kulturnim, političkim, moralnim i gospodarskim promjenama. Suočena sa znanstveno-tehničkim i industrijsko-tehnološkim promjenama, ulazi u novi industrijsko-urbani tip društva koji dovodi do napuštanja tradicije, društvene, kulturne i političke preobrazbe, moralne krize i materijalističkog mentaliteta. Višegeneracijske obitelji se pretvaraju u dvogeneracijske, koje obuhvaćaju samo roditelje i djecu. Uočava se da je broj djece sve manji, a rastava brakova sve više. Sve društvene, moralne i vrijednosne krize uzrokuju i krizu obiteljskih odnosa. Obitelj se zasniva na braku i ljubavi, te je ona zajednica ljubavi i života. Ljubav je najvažnija nit života u braku, odnosno uvjet obiteljske sreće i odgovornog roditeljstva.[10]

2.3. Obitelj – stvarateljica i njegovateljica života

Kada je riječ o obitelji, posebno je važno istaknuti biološko-reproduktivnu i odgojnu zadaću obitelji. U njoj život nastaje, razvija se, izgrađuje i oblikuje. Roditelji su prvi odgajatelji djeteta, a obiteljski odnosi su prvi društveni odnosi s kojima se dijete susreće i stječe prva iskustva društvenoga života. Obitelj je most između društva i osobnosti. U njoj dijete stječe prve spoznaje i uvjerenja, stječe prve navike kulturnog ponašanja, te se grade čvrsti temelji buduće osobnosti. Preduvjeti uspješnog razvitka osobnosti kod djece i mladih su dobra, ugodna i intimna obiteljska sredina. Zdravi obiteljski odnosi također pridodaju osjećaju sigurnosti i doprinose razvoju djece, jer bez njih škole i druge odgojne ustanove teško će postići vrijednije odgojne rezultate.[11]

Razmišljajući o obitelji potrebno je prvo osvrnuti se na bračni život supružnika, jer od njih sve kreće. Naime, sretan, plodan i zadovoljan život u braku moguće je ostvariti samo ako su oboje supružnika ušli u brak kao zrele i samostalne osobe, koje u braku ne traže utočište za liječenje svojih duševnih rana, niti stvaraju obitelj da bi pobjegli od

[9]P. ARAČIĆ, B. ČIČKOVIĆ, I. DŽINIĆ, *Od obitelji do crkvenih zajednica i pokreta u Hrvatskoj*, u: Nova prisutnost časopis za intelektualna i duhovna pitanja, 7(2009.)1, str. 34.
[10]Usp. A. VUKASOVIĆ, *Obitelj – vrelo i nositeljica života,* str. 104.
[11]Usp. *Isto,* str. 18.

svojih dosadašnjih obitelji, nego ulaze u brak kako bi gradili svoju obitelj na vrijednostima i nesebičnoj ljubavi koja se daje i prima, te tim putem postaje i stvaralačka.[12] Što je osoba nezrelija u ljudskom, psihološkom i duhovnom pogledu, ona će nastojati sve više zadovoljavati samo svoje potrebe, a manje živjeti istinske vrednote i ideale. Upravo zbog velikog egoizma i sebičnih interesa, dolazi do „brodoloma“ u bračnom i obiteljskom životu. Ovaj problem zahvaća mnoge obitelji, napose one koje su vjernici samo na „papiru“, no dubljim poniranjem u vjeru i življenje vjere te razumijevanje zajedništva i ljubavi Presvetog Trojstva, može čovjeku pomoći da prevlada sve barijere sebičnih interesa i egoizma.

2.3.1. Psihološke perspektive zrelosti u obitelji

Zrelost je važan čimbenik prije stupanja u brak i stvaranja nove obitelji. Kada je riječ o zrelosti, u prvom redu se misli na fizičku, religioznu i duhovnu zrelost koja je neophodna za sretan i plodan brak.[13] Neke od oznaka afektivno zrele osobe su:

- sposobnost osobe da promisli prije nego što donese odluku, s tim da donesena odluka ima temelj na onome što je dobro i pravedno;
- sposobnost osobe da sebe poklanja drugome, ali da pri tome ne izgubi samu sebe; osoba treba biti u stanju sačuvati sebe a da se ne izolira od drugih;
- sposobnost osobe da popusti kada se uvjeri da druga strana ima pravo; osoba treba biti nepokolebiva u obrani bitnih vrednota, koja nipošto ne prodaje svoju savjest;
- osoba koja ispunjava obećanu riječ; te koja prakticira svoju vjeru u Boga kojemu se obraća u dijalogu i povjerenju.[14]

[12]Usp. M. NIKIĆ, *Psihologija obitelji, psihološko-teološko promišljanje,* FTIDI, Zagreb, 2004., str. 10.
[13]Usp. *Isto*, str. 10.
[14]Usp. *Isto,* str. 29.

2.3.2. Moralna obilježja unutar odgoja u obitelji

Odgoj djece sastoji se u neprestanom ponavljanju moralnih zasada. Svaka dob drugačije doživljava jedne te iste moralne obveze. Drukčije je to kod malog djeteta, drukčije kod djeteta koje počinje polaziti u školu, isto tako drukčije kod djece u pretpubertetu (između 11.-15.godine) i djece u pubertetu. Razlika je očita i u doživljaju između muške i ženske djece te gradske i seoske djece. Temperament djeteta igra također veliku ulogu. Ako je dijete bučnije i strastvenije na taj način će reagirati i na moralne dužnosti, za razliku od djeteta koje je smireno. No, temperament nije isti u svim životnim razdobljima. Iz tog razloga često možemo čuti roditelje kako govore da im se trud odgoja djece nije isplatio i kako su njihova djeca prije bila bolja, poslušnija i smirenija. Oni su uvjereni da dijete u svakom razdoblju života jednako reagira, pa počinju očajavati kada dođe do promjena u ponašanju djece. Mora se imati na umu da se dijete mijenja tijekom godina i u odnosu na moralna načela i u njihovu provođenju i životu. Normalno je da dijete moram proći faze bezbrižnog djetinjstva, ali isto tako i burne dane mladenaštva. Roditelji moraju toga biti svjesni, naročito činjenice da svaka dob nosi svoje specifičnosti, kojih neće biti pošteđena ni njihova djeca. Roditelji moraju shvatiti kada npr. pred sobom više nemaju dijete od 4 ili 5 godina, nego dječaka ili djevojčicu od 8 ili 10 godina, ili mladića i djevojku od 15 ili čak 17 godina. Ono što je važno za roditelje jest to da odgajaju svoju djecu za Boga i na taj način neće gubiti živce kada se pojave poteškoće u odgoju, nego će strpljivo nastaviti svoj poziv odgajatelja.[15]

S obzirom na navedene vrline koje roditelji trebaju imati postavlja se pitanje, je li to moguće ostvariti.

Vidimo da se od odgojitelja traži mnogo truda da bi svoj poziv mogli uspješno izvršavati. Mora se uočiti da to nije lako jer razboritost, pravednost, zdrav sud, umjerenost, strpljivost, nesebičnost i duševna jakost nisu vrline koje se često susreću združene u jednom čovjeku. Ipak, svaki odgojitelj treba težiti da taj ideal ostvari u što većoj mjeri. Čovjeku samom je teško to postići, ali uz Božju pomoć sve je moguće.[16]

---

[15]Usp. J. GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji,* FTIDI, Zagreb, 2002., str. 24.-25.
[16]Usp. *Isto,* str. 25.

3. ODGOJ U OBLIKOVANJU VJERSKE DIMENZIJE ŽIVOTA DJETETA

3.1. Što je odgoj?

Odgoj je star kao i čovjek i njegova uloga je jedna od najstarijih „poslova“ od kada postoji čovječanstvo. Vukasović odgoj definira kao proces kojim se oblikuje čovječanstvo i time formira moralni, tjelesni, estetski i radni udio. Bez odgoja i njegovih funkcija razvoj društva ne bi bio moguć.

„Odgoj je proces formiranja čovjeka kao ljudskog bića u svim njegovim tjelesnim, intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim kvalitetama. On se vrši trajno u slijedu naraštaja. Osnovni smisao odgoja sastoji se u prenošenju iskustava čovječanstva, tekovina kulture i civilizacije na mlađe naraštaje koji se tek pripremaju za život. U procesu te pripreme novi naraštaji prihvaćaju znanja, umijeća i navike, postignuća znanosti i umjetnosti, proizvodnje i tehnike, moralne norme i shvaćanja do kojih su došli njihovi prethodnici. Bez odgojne funkcije svaki bi čovjek počinjao stjecati iskustvo iz početka, štapom i primitivnom kamenom sjekirom. Čovječanstvo bi trajno ostalo na stupnju barbarstva, na samom početku prvobitne zajednice.“[17]

3.2. Opće pravo na odgoj i njegov pojam

Svi ljudi, bez obzira na njihovo porijeklo, položaj i dob, na temelju dostojanstva svoje osobe imaju neotuđivo pravo na odgoj. Odgoj osobe treba odgovarati njezinu životnom cilju, osobnoj sposobnosti i razlici spolova. Također treba biti prilagođen domovinskoj kulturi i predajama, te ujedno otvoren za bratsko partnerstvo s drugim narodima redi promicanja jedinstva i mira na zemlji. Pravi odgoj ide za izgradnjom ljudske osobe u vidu njezine konačne svrhe i u vidu dobrobiti društva kojega je čovjek član i u čijim funkcijama sudjeluje.[18]

---

[17]A. VUKASOVIĆ, *Moralni odgoj*, Liber, Zagreb, 1974., str. 86.
[18]Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes* (u daljnjem tekstu: GS), *Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. prosinca 1965.), Dokumenti, KS, Zagreb, 1993., br. 1.

Sabor naglašava da djeci i mladeži treba pomagati da razvijaju svoje fizičke, moralne i intelektualne sposobnosti, kako bi postepeno postigli osjećaj odgovornosti da svoj život konstantno usavršavaju i da idu za pravom slobodom, hrabro i odlučno svladavajući prepreke. Prema dobi razvoja neka im se daje i pozitivan te napose pametan seksualni odgoj. Djecu i mlade treba odgajati za sposobnost da se mogu aktivno uklopiti u različite grupe ljudske zajednice, za sposobnost otvorenog dijaloga s drugima te promicanja zajedničkog dobra. Sabor također navodi da djeca i mladež imaju pravo na posebnu pomoć da bi ispravnom savješću mogli prosuđivati moralne vrednote te ih prihvatiti. Važno je odgajati za što savršenije upoznavanje Boga i ljubav prema Bogu. Sabor stoga moli one koji su zaduženi za odgoj, da se brinu da mladež ne bude nikada lišena ovog svetog prava.[19]

3.3. Obitelj kao odgojna zajednica

Dijete gleda na život po odnosima u obitelji, te mu je obitelj ogledalo života. Promatrajući odnos svojih roditelja, dijete ga prihvaća i oponaša. Taj odnos oblikuje djetetove stavove, navike, socijalizaciju, emocionalnost i sl. Da bi obiteljski odgoj bio dobar, u samoj obitelji potreban je skladni odnos koji će pozitivno utjecati na djetetov razvoj pun ljubavi, povjerenja i poštovanja.

„Obično se smatra da roditelji pružaju ljubav svom djetetu ako mu osiguraju sve potrebne materijalne uvjete ta rast, razvoj i učenje, ako djetetu kupuju sve što poželi i sl. Na tome, u izvjesnom broju slučajeva, sve završava. Međutim, to je velika varka i zabluda, jer takve uvjete može djetetu osigurati i netko tko mu nije roditelj. Ne treba zaboraviti osnovnu misao koja glasi: roditelj je roditelj. On to mora biti u svakoj situaciji. Da bi suvremeni roditelj mogao odgovarati svojoj elementarnoj ulozi, ne mora biti puno obrazovan (koliko smo u ne tako davnoj prošlosti imali nepismenih i polupismenih roditelja koji su prekrasno i uzorno odgajali svoju djecu), ali zato može izgraditi cijeli sustav vlastitih odgojnih postupaka“.[20]

[19]Usp. GS, br. 1.
[20]M. STEVANOVIĆ, *Obiteljska pedagogija*, str. 218.

Savršeni primjer istinskog zajedništva i zrele komunikacije jest Presveto Trojstvo: Tri osobe u savršenom jedinstvu ljubavi. Čovjek je stvoren na sliku Božju i kao takav je pozvan u svojim međuljudskim odnosima ostvariti što veću sličnost sa životom koji vlada unutar Presvetog Trojstva. U tom kontekstu jasno vidimo i Isusovu zapovijed: ´budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski.´[21]

3.3.1. Zadaci obiteljskog odgoja

„ U današnje vrijeme mlada obitelj je sve obrazovanija i u stanju je svojoj djeci pružiti skoro sve uvjete u pravilnom biološkom, fizičkom, psihičkom, intelektualnom, radnom, estetskom, stvaralačkom i moralnom razvoju“.[22] U skladu s ciljevima odgoja, možemo reći da obitelj postavlja sve uvjete, no ovdje ćemo navesti tjelesni, intelektualni, moralni, estetski i radni odgoj pa se i njeni zadaci očituju i ostvaruju u njihovim vrijednostima.

U području tjelesnog odgoja, obitelj djetetu omogućuje kvalitetan rast i razvoj putem pravilne prehrane, kretanja u zatvorenim i otvorenim prostorima, higijene, odmora, sna, mogućnostima bavljenja sportom, raznovrsnih aktivnosti u slobodno vrijeme.

U intelektualnom području zadaci su iz raznovrsnih interesa, radoznalosti, znatiželje. Obitelj je ta koja potiče osjetila, shvaćanja, razvijanja mišljenja, znanja, umijeća i navika, stvaranju uvjeta i pomoći oko učenja i obrazovanja, te razvija i izgrađuje kulturu življenja i pruža podršku za sva ta područja.

3.3.2. Dužnosti i prava roditelja

Sama država treba štititi pravo djece na doličan odgoj, bdjeti nad sposobnošću učitelja i kvalitetom studija. Država se treba brinuti za zdravlje učenika i promicanje prosvjetnog rada, imajući pred očima princip supsidijarnosti. U ovom kontekstu Sabor napominje da se isključi svaki monopol na škole, koji se protivi naravnim pravima ljudske

[21]Usp. M. NIKIĆ, *Psihologija obitelji, psihološko-teološko promišljanje,* str. 183.
[22]M. STEVANOVIĆ, *Obiteljska pedagogija*, str. 453.

osobe, napretku i širenju kulture, miroljubivosti i pluralizmu koji postoji u mnogim državama.[23] Sveti Sabor potiče kršćane da pomažu onima koji nastoje pronaći prikladne metode odgoja i nastavne planove ili izgrađuju učitelje koji će biti sposobni odgajati mladež. Također, vjernici neka po udruženjima roditelja podupiru cjelokupni rad škole, a posebno moralni odgoj.[24]

Roditelji imaju dužnost odgajati svoju djecu. Ta dužnost ima korijene u pozivu bračnih drugova da sudjeluju u Božjem stvaralačkom djelu. Rađajući iz ljubavi novo biće koje u sebi nosi poziv za rast i razvoj, roditelji imaju zadatak pomagati djetetu u rastu i razvoju te da u punini živi ljudski život. Drugi vatikanski sabor također ističe da roditelji budući da svojoj djeci daruju život, samim time oni imaju obvezu odgajati ih, stoga ih treba priznati kao prve i povlaštene odgojitelje svoje djece. Roditeljska uloga u odgoju djece je nezamjenjiva. Njihova dužnost je stvoriti obiteljski ambijent koji treba biti prožet ljubavlju i odanošću prema Bogu i ljudima. Na taj način oni će uvelike doprinositi punom osobnom i društvenom razvoju djece. Prema tome, možemo reći da je obitelj prva škola svih društvenih kreposti koje su potrebne svakom društvu.[25]

Ciljevi i zadaće roditeljstva variraju ovisno o određenom socijalnom kontekstu što znači da se i očekivanja roditelja mijenjaju pod utjecajem društvenih promjena. Cilj roditeljskih aktivnosti je osiguravanje opstanka djeteta, skrb za dijete i poticanje njegovog razvoja.[26]

Osim navedenog, roditeljstvo se može shvatiti kao proces koji od roditelja zahtjeva prilagodbu, rast i sazrijevanje te stalno učenje novih vještina, kao što su vrste komunikacije, pregovaranje, nenasilno rješavanje problema i sl. Prema mišljenju Petani roditeljstvo je „pojam koji se odnosi na niz procesa i aktivnosti koje roditelji ostvaruju u odnosu sa svojim djetetom“.[27]

---

[23]Usp. GS, br. 6.
[24]Usp. GS, br. 6.
[25]Usp. IVAN PAVAO II.,*Familiaris consortio* (u daljnjem tekstu FC), *Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu,*Rim, (22. studenoga 1981.), Dokumenti 64, KS, Zagreb, 1997., br. 136.
[26]M. LJUBETIĆ, *Biti kompetentan roditelj,* Mali profesor, Zagreb, 2007., str. 45.
[27]R. PETANI, *Dimenzije roditeljskog ponašanja i stavovi adolescenata prema obiteljskom životu,* Doktorska disertacija, Zagreb, 2010., str. 58.

Roditeljstvo uključuje i slijedeće:

Doživljaj roditeljstva – odnosi se na odlučivanje za imanje djece, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge, postavljanje odgojnih ciljeva te doživljaj vlastite vrijednosti poradi ulaganja napora, emocionalne povezanosti i uspjeha djeteta, Roditeljska briga – odnosi se na rađanje djece i brigu za njihovo održavanje, život i zdravlje,

Roditeljski postupci i aktivnosti – odnosi se na sve radnje koje roditelji poduzimaju kako bi ostvarili roditeljske ciljeve i ispunili svoje uloge.

Roditeljski odgojni cilj – odnosi se na emocionalno ozračje unutar kojeg se odvijaju sva međudjelovanja roditelja i djeteta.[28]Odgoj za roditelje je nešto bitno, jer je povezano s prenošenjem života; to je nešto izvorno i prvobitno, s obzirom na odgojnu zadaću drugih, zbog jedinstvenog značaja odnosa ljubavi koji postoji između roditelja i djece. Možemo reći da je odgoj nešto nezamjenjivo i neotuđivo, i iz tog razloga ne može biti sasvim povjereno drugima niti od drugih nasilno prisvojeno.[29]

Kada je riječ o odgoju i odgojnoj dužnosti roditelja, treba reći da je temeljno počelo odgoja očinska i majčinska ljubav, koja u odgoju postiže svoje potpuno ispunjenje. Ljubav kao počelo odgoja, nadahnjuje i vodi odgojni napor, obogaćujući ga raznim vrednotama poput: blagosti, nesebičnosti, dobrote, služenja, postojanosti, duha žrtve koji su najdragocjeniji plodovi ljubavi.[30]

3.3.3. Odgoj djece - najteži posao modernog doba

U eri informacijskog i tehnološkog napretka jedan od najtežih poslova modernog doba je odgoj djece. Premda se u osnovi tijekom stoljeća nije posebno promijenio, promijenile su se okolnosti što se i te kako odrazilo na uvjete u kojima se odvija odgoj i obrazovanje. "Posao" odgoja djece, pogotovo danas, ne može biti prepušten samo roditeljima, već i institucijama, od vrtića do škola, pa čak i sportskim klubovima i igraonicama za djecu. Svi oni aktivno sudjeluju u oblikovanju djeteta – novog člana našeg

---

[28]M. ČUDINA-OBRADOVIĆ, J. OBRADOVIĆ, *Obitelj i zaposlenost izvan kuće: međusobno ometanje i/ili pomaganje*, u: Revija za socijalnu politiku, 7(2000.)2, str. 45.
[29]Usp. FC, br. 36.
[30]Usp. FC, br. 36.

društva. Nitko ne može zamijeniti roditelje. B. Petrović-Sočo, govori da su se danas zbog brzog načina življenja i drugih okolnosti promijenili postupci odraslih prema djeci.[31] Dijete treba pažnju, razumijevanje, strpljenje i vođenje odraslih te njihovo prilagođavanje svom ritmu življenja koji je mnogo sporiji od suvremenog tempa života odraslih, za što odraslima ostaje sve manje vremena. Nestrpljenje, nepoznavanje i nerazumijevanje djetetovih individualnih i razvojnih potreba uz nezadovoljene potrebe roditelja kao i njihovo sve dulje izbivanje iz obitelji zbog posla nerijetko su razlozi, ističe profesorica, slabljenja odgojne funkcije suvremene obitelji. Ne smije se zaboraviti, dodaje, da obitelj zbog emocionalno snažne povezanosti djeteta s njezinim članovima ima najutjecajnije odgojno djelovanje na dijete koje vrtić i škola ne mogu zamijeniti. "To ne znači da te institucije ne bi trebale biti ili nisu komplementarne obiteljskom odgoju, ali nitko ne može zamijeniti roditelja niti ga razriješiti odgovornosti za odgoj svog djeteta. To uostalom unatoč svim pozitivnim društvenim nastojanjima dokazuje skrb, odgoj i obrazovanje djece u dječjim domovima za djecu bez roditelja", govori Petrović-Sočo, te dodaje kako mnogi institucijski organizirani programi (vrtić, primarni odgoj i obrazovanje u školi, škole stranih jezika, igraonice i dr.), koji se pojavljuju u odgoju djeteta, obave svoju ulogu i nestaju, dok ono i dalje kontinuirano živi u obitelji koja je na taj način i vremenski najdugotrajniji odgojni faktor. "Držim da su mnogi roditelji u našem društvu danas izloženi mnogim problemima i frustracijama, bilo zbog nezaposlenosti, ili prezahtjevnosti posla, pada životnog standarda ili bračnih i drugih emocionalnih nezadovoljstava. U takvim se uvjetima njihovo nezadovoljstvo prenosi u ozračje u kojem se odvija obiteljska svakodnevica pa sami možete procijeniti današnju kakvoću življenja i odgajanja djeteta u obitelji. Neki roditelji zanemaruju svoju odgojnu ulogu dajući prednost neopravdanim izbivanjima iz obiteljskog života zbog vlastitih egoističnih poriva. Drugi pak zbog prezaposlenosti i visokog pozicioniranja materijalnih vrijednosti u svom vrijednosnom sustavu odgojnu ulogu 'nadoknađuju' nepotrebnim ispunjavanjem svih dječjih hirova zatrpavajući dijete igračkama, odvođenjem na 'snobovske' programe, i to nakon desetosatnog boravka u vrtiću, ne osvrćući se koliko su oni u skladu s afinitetima i interesima djeteta. No valja vjerovati da je unatoč društvenom raslojavanju ipak više roditelja koji nastoje uravnotežiti svoje poslovne, obiteljske i roditeljske obveze i koliko-

[31]http://www.katehetski-nadbiskupija-split.net/odgoj/odgoj-djece-najtezi-posao-modernog-doba/ (24.01.2018.)

toliko skladno živjeti te tako pružiti djetetu emocionalnu sigurnost, dobar model, podršku i vođenje u odgoju".[32]

3.4. Duhovni odgoj je služenje kojemu su potrebni učitelji

Odgajati znači, prije svega, uspostaviti određeni odnos, razmjenu iskustava, spoznaja, životnih stavova. Duhovni odgoj dovodi u odnos dvije osobe. Jedna od njih prošla je dulji put, ima više iskustva u Duhu. Druga osoba ide svojim vlastitim duhovnim putem. Odgoj zahtijeva ideju o čovjeku, antropologiju. Antropologija koja se ovdje vrednuje je kršćanska. Kako bi shvatili što je to osoba, mora se obraćati pažnja na Boga. On je uporišna točka, početak i kraj. Bog poziva, a čovjek, u slobodi, odgovara životom, ljubavlju, pozivom, poslanjem. Osoba je slika Božja. Da bi čovjek mogao malo-pomalo razumjeti taj poziv ljubavi, treba slušati, treba biti svjestan i odgovoriti svojim riječima, stavovima i činima. Svi mi imamo tu duhovnu dimenziju i svi je moramo razvijati. Odgojiteljima i učiteljima duhovnosti zajednički je isti očinski stav i ista volja da se stave na raspolaganje i da pomažu u duhovnom rastu. Odgojitelj ima svoju zadaću: on pripravlja put i ljudske temelje duhovnosti. Učitelj duhovnosti koji ima i pedagoški osjećaj, zna postaviti, pokazati put, predložiti sredstva. Učitelj duhovnosti prati i pomaže razlučivati. Razmišljajući o odgojiteljima i učiteljima u duhovnom životu, mislimo na osobe s duhovnim iskustvom i pedagoškom mudrošću. To je pastoralni angažman. Zanimljivo je komentirati značenje pojedinih riječi. Odgojitelj je riječ koja potječe od latinskog glagola *»educere«,* što znači izvoditi. Odgojitelj je onaj tko pomaže izvesti, izaći na svjetlo. Uloga duhovnog učitelja oblikuje se polazeći od službe koju prima od Gospodina. Učitelj je riječ koja potječe od latinske riječi *»magister«,* koja nas upućuje na riječ *»magis«,* tj. »više«. U tom slučaju riječ je o nečemu što je »više« u životu i u duhovnom području. Služba potječe od latinske riječi *»minus«* koja upućuje na slugu. Potrebni su nam sluge koji su zahvaljujući prokušanom iskustvu i dugom vremenu razlučivanja, proučavanja i molitve postali učitelji u Božjim stvarima.[33]

---

[32] http://www.katehetski-nadbiskupija-split.net/odgoj/odgoj-djece-najtezi-posao-modernog-doba/ (24.01.2018.)

[33] Usp. K. GUTIERREZ, J. CRESPO, *Odgojitelji i učitelji duhovnosti,*u: Kateheza, 34(2012.)3-4, str. 268.

3.5. Navještanje vjere u obitelji - stavovi roditelja

U suvremenoj literaturi postoji različito tumačenje roditeljske uloge i odgoja.[34] Ovdje će se predstaviti jedan biblijski prikaz u odnosu na roditeljski odgoj djece. Prvenstveno treba reći da su djeca dar Božji, a ne vlasništvo roditelja. U svom odnosu prema djeci, roditelji mogu zauzeti sljedeće stavove:

- Stav faraona: Roditelji pretežito autoritativni.

Poznat je stav egipatskog faraona prema židovskom narodu, on ima svu vlast, zapovijeda, daje zabrane, nameće svoju volju. Svojim okrutnim stavom zagorčava život izraelskom narodu, a svoje podanike naziva ljenčinama. Roditelji koji na ovaj autoritativni način, poput faraona, pristupaju svojoj djeci, rast i dozrijevanje svoje djece doživljavaju kao problem, kao neku opasnost koja ih ugrožava. Oni žele odlučivati o svemu umjesto svoje djece. Ne žele čak ni saslušati drukčije mišljenje svoje djece. Takvi roditelji samo naređuju i zahtijevaju, žive u uvjerenju da stvari u obitelji idu loše jer se više ne zna tko zapovijeda, a tko sluša. Takvi roditelji ne dopuštaju djeci potrebnu autonomiju, nego im svojim strogim postupanjima zagorčavaju život i to često pod maskom prevelike brige za njih.[35]

- Stav Mojsija: Roditelji pretežito nesigurni

Nakon što je Bog Mojsiju dao nalog da izvede izraelski narod iz egipatskog ropstva, Mojsije mu govori: Tko sam ja da bih to mogao učiniti te se ispričava što neće moći ispuniti svoje poslanje, jer ne zna što bi trebao odgovoriti ako ga faraon ili Židovi budu nešto pitali. Vidimo da je Mojsije nesiguran u ostvarenje svoje zadaće. Roditelji koji koriste ovaj Mojsijev tip u odnosu prema svojoj djeci, također su krajnje nesigurni. Roditelji se boje da ih djeca neće poslušati, da im neće vjerovati te zbog toga sami sebe i druge žele uvjeriti kako su nedorasli situaciji u kojoj se nalaze. Oni, poput Mojsija, žele pobjeći od roditeljske uloge odgajanja koju im je Bog povjerio. Zbog svoje osobne

[34]Postoje četiri standardna tipa roditeljskog stila odgoja koji se mogu pronaći u literaturi: autoritarni (strogi stil, podrazumijeva čvrstu roditeljsku kontrolu s vrlo malo emocionalne topline), autoritativni (dosljedan stil, kombinira čvrstu roditeljsku kontrolu i emocionalnu toplinu), permisivan (popustljiv stil, podrazumijeva emocionalnu toplinu, ali slabu kontrolu) i indiferentan (zanemarujući stil, podrazumijeva slabu kontrolu uz emocionalnu hladnoću roditelja). Usp. https://repozitorij.mef.unizg.hr
[35]Usp. M. NIKIĆ, *Psihologija obitelji, psihološko-teološko promišljanje,* str. 183.-184.

nesigurnosti, takvi roditelji često postavljaju pitanja djeci da bi umirili svoju tjeskobu pri pomisli da nisu dobri roditelji. Takvi roditelji ne znaju samostalno djelovati, konstantno traže tuđu pomoć i podršku psihologa i pedagoga. Također, često čitaju literaturu o formulama dobrog odgoja, ali problem nastaje jer ju ne znaju primijeniti na konkretnu situaciju u odgoju svoje djece.[36]

- Stav Božji: Roditelji pouzdani i sigurni u sebe

Prema Knjizi Izlaska, Gospodin (Jahve) kaže: „Promatrao sam svoj narod (…), čuo sam njegov jauk (…), poznajem njegove patnje (…), došao sam da ga oslobodim“ (Izl 3, 7 – 8).[37]

U ovim riječima Svetog Pisma donesena je Božja psiho-pedagogija. Božja psiho-pedagogija sastoji se od četiri koraka: promatrati, slušati, upoznati i djelovati. To je idealna pedagogija, koju bi trebali primjenjivati idealni roditelji, kojih nažalost nema. Spomenut ćemo ukratko što nam ta četiri koraka govore u odnosu na odgoj djece.

Prvi korak, promatrati. Ovaj korak nam govori o promatranju djece u njihovom rastu, treba ih promatrati pozorno i s velikim zanimanjem. Promatrati ne znači nadgledati kao policajac, nego znači promatrati tj. gledati osobu očima punim ljubavi i razumijevanja. Važno je napomenuti da je teško osobu zrelo promatrati, teško je gledati osobu bez predrasuda jer osnovni zakon percepcije kaže da mi sve gledamo kroz naočale naše prošlosti. Iz svog iskustva, osobito ako se radi o ranama koje su nam drugi zadali, stvaramo naočale kroz koje promatramo određene osobe. Promatrati znači početi uočavati sve male i velike signale koje nam djeca šalju svojim tijelom, očima, glasom… Po njima se najbolje dotiče nutarnje stanje osobe makar ona o tome ne govorila svojim riječima.[38]

Drugi korak, slušati. Oni koji znaju slušati, oni se ne svađaju, a oni koji se svađaju, oni ne znaju slušati. Za dobro slušanje je potrebno osloboditi se što više vlastitih predrasuda i negativnih emocija, stvoriti u sebi stanje duha koje ne osuđuje nego pokušava razumjeti osobu koja govori. Narodna mudrost nam govori da je Bog čovjeku dao jedna usta i dva uha da više slušamo a manje govorimo. Iz ovoga proizlazi i princip

---

[36]Usp. M. NIKIĆ, *Psihologija obitelji, psihološko-teološko promišljanje,* str. 185.
[37]Usp. *Isto,* str. 185.-186.
[38]Usp. *Isto,* str. 186.

psihoterapije koji kaže da bi psihoterapeut trebao 80% vremena slušati pacijenta, a samo 20% govoriti svome pacijentu.[39]

Treći korak, upoznati. Upoznati dobro svoju djecu ne znači imati objašnjenje za svako njihovo ponašanje. Često pogrešna interpretacija ponašanja daje pogrešnu sliku djeteta, što donosi posljedice za plodne međuljudske odnose i komunikaciju u obitelji. Pravo poznavanje znači približavanje osobi, ulaženje u njezin nutarnji svijet. Roditelji mogu upoznati djecu samo ako ih oslobode nepotrebnog strahopoštovanja te stvore atmosferu slobode i povjerenja.[40]

Naposljetku, četvrti korak, djelovati (nešto učiniti). Dolazeći u razne neprilike sa svojom djecom, roditelji se odmah upitaju što učiniti, kako tada intervenirati. U praksi možemo vidjeti da je intervencija roditelja često bila kontraproduktivna. Što roditelji više interveniraju i zahtijevaju, to djeca manje čine. Tome pridonosi činjenica da roditelji često interveniraju u jakom afektu, impulzivno i agresivno. Stoga, ne treba uvijek odmah djelovati, roditelji se trebaju znati zauzdati i pričekati da dođe prikladno vrijeme za intervenciju. Intervenirati znači pomoći osobi da dobro postavi svoj problem, da bude što objektivnija te da nauči procijeniti razna rješenja i odabrati ona najbolja.[41]

3.6. Socijalno učenje, socijalni odgoj i kršćanska dijakonija

Sustavan socijalni odgoj više je od same brige za stvaranje dobrog duševnog ozračja u razredu ili katehetskoj skupini. On osposobljava za komunikaciju i dijalog ne samo u međusobnim odnosima u razredu i u maloj skupini, nego se proteže i na sve ljudske odnose, sve do odnosa na makrosocijalnoj razini. Učenje socijalnog ponašanja uključuje zahtjevan rad na sebi. On uključuje i racionalnu spoznaju i emocionalni doživljaj i poticaj na konkretno djelovanje. Sva tri područja nužno su međusobno povezana i isprepletena.

Vjeronauk i kateheza nude i na razini samih sadržaja čitav niz poticaja za socijalno i prosocijalno učenje. Riječ je o temeljnim temama i porukama kršćanske vjere kao što su ljubav prema bližnjemu, zajedništvo i bratstvo/sestrinstvo, solidarnost, služenje,

---

[39]Usp. M. NIKIĆ, *Psihologija obitelji, psihološko-teološko promišljanje,* str. 186.
[40]Usp. *Isto,* str. 187.
[41]Usp. *Isto,* str. 187.

milosrđe, praštanje i pomirenje. Navedene teme se mogu istinski shvatiti i prihvatiti samo ako su povezane s istodobnim iskustvom i prakticiranjem tih stvarnosti i vrednota. U protivnom se sve izokreće u čisti verbalizam. Socijalni odgoj koji promiču vjeronauk i kateheza uvijek uključuje i duhovnu komponentu. On budi osjećaj za drugoga u svakom smislu, pa tako – i osobito – za slabijega, ugroženoga, potrebitoga. Socijalni i moralni odgoj (odgoj za vrednote) nerazdvojivo su međusobno povezani.

Odgojne institucije, prije svega obitelj i škola, ali ne samo one, moraju postati potpora u osobnom i socijalnom razvoju djece i mladih tako što svjedoče modele zajedništva koji poštuju osobe u njihovim različitim identitetima. Nestanak i propadanje smisla za zajedništvo danas je jedan od glavnih uzroka poteškoća razvoja kod djece i mladih. Poznato je da su poremećaji u funkcioniranju bračne zajednice i obitelji uzroci većine neprihvatljivih oblika učeničkog ponašanja, kao što su zanemarivanje školskih obveza, izazivanje nereda u školi, sukobi s vršnjacima, razbijanje imovine, skitnja, krađa, odavanje porocima različitih vrsta, odabir loših uzora i izbor lošeg društva pa sve do suicida i raznih oblika kaznenih djela i uživanja opijata. Djeca koja trpe nasilje svojih roditelja, i sama postaju nasilnici. Budući da emocije igraju veliku ulogu u formiranju ličnosti, trajno negativne emocije bit će posredno ili neposredno odgovorne za razvitak nesigurne, neodgovorne, destruktivne, agresivne osobe, koja neće imati prigodu postići socijalnu zrelost.

Socijalna zrelost je prije svega preuzimanje odgovornosti za svoje postupke, procjenjivanje osobnog ponašanja i usklađivanje tog ponašanja sa socijalnim okruženjem u kojemu se živi. Socijalni odgoj traži poštivanje svoje i tuđe osobnosti, pridržavanje pisanih i nepisanih pravila, odgovornost za svoje postupke i za svoje emocije. Emocije treba također socijalizirati, kanalizirati ih i transformirati u socijalno pozitivne, kao što su druželjubivost, prijateljstvo, odnos prema drugima bez visokih tonova i sukoba, odgovorna seksualnost i tome slično. Smjer u kojem će se osoba razviti uvelike ovisi o iskustvima odnosa, o socijalnom okruženju u kojemu živi, o odgojnom odnosu koji se prema njoj uspostavlja.[42]

[42]Usp. A. T. FILIPOVIĆ, *Vjerski odgoj i komunitarno-socijalni odgoj, Neki suvremeni izazovi, nastojanja i poteškoće*, str. 121.

4. OBLIKOVANJE VJERSKOG U ŽIVOTU DJETETA

Roditelji sakramentom vjenčanja primaju milost i odgovornost za kršćanski odgoj svoje djece, kojoj svjedoče i prenose ljudske i vjerske vrijednosti. Takav odgoj koji je i ljudski i vjerski, istinska je služba, pomoću koje se prenosi evanđelje sve dok život u obitelji ne postane put vjere i škola kršćanskog života. Od velike je važnosti da kršćanska zajednica roditeljima posveti najveću pozornost, te da im preko raznih susreta, tečajeva i putem kateheze koja je namijenjena roditeljima, pomogne prihvatiti njihovu itekako osjetljivu zadaću a to je odgoj njihove djece u vjeri.[43] Naime, osim roditelja koji su prvi u odgoju, važnu ulogu imaju i ostali članovi obitelji. Obitelj se definira kao „kućna Crkva", što znači da se u svakoj kršćanskoj obitelji moraju izvršavati zadaće života cijele Crkve: poslanje, kateheza, svjedočenje, molitva itd. Obitelj je,kao i Crkva, „mjesto gdje se evanđelje prenosi i odakle ono zrači". Obitelj kao „mjesto" kateheze ima posebnu povlasticu prenositi evanđelje ukorjenjujući ga u duboke ljudske vrijednosti. Na tom je ljudskom temelju najdublja inicijacija u kršćanski život: buđenje na smisao za Boga, prvi koraci u molitvi, odgoj moralne svijesti i izgradnja kršćanskog osjećaja ljudske ljubavi, shvaćenog kao odraz ljubavi Boga Stvoritelja Oca. Možemo zaključiti da se radi o kršćanskom odgoju koji se više svjedoči nego uči.[44]

Kada je riječ o vjerskom odgoju on se mora prilagoditi svakom djetetu, jer naučene metode ne djeluju uvijek. Djeci su potrebni simboli, priče i geste. Roditelji koji žele voditi svoju djecu putem vjere moraju pratiti promjene kroz koje djeca prolaze, jer se duhovno iskustvo ne nameće, nego slobodno predlaže. Vrlo je važno da djeca vide primjer u svojim roditeljima, da vide uistinu važno značenje molitve za njihove roditelje. Od velike važnosti je obiteljska molitva i izrazi pučke pobožnosti, koje mogu imati veću evangelizacijsku snagu od svih kateheza i prodika. Čitava obitelj je pozvana biti nositeljica evangelizacijskog poslanja, te kao takva spontano počinje širiti vjeru na sve koji joj dolaze, pa i izvan kruga obitelji.[45] Obitelj postaje subjektom pastoralnog djelovanja time što izrijekom naviješta evanđelje i što baštini razna svjedočenja poput: solidarnosti sa siromašnima, otvorenosti prema međuljudskim različitostima, moralne i

---

[43]Usp. Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu*, KS-HKU, Zagreb, 2000., str. 203.
[44]Usp. *Isto*, str. 223.
[45]Usp. PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia* (u daljnjem tekstu AL), *Apostolska pobudnica*, Rim, (19. ožujka 2016.), Dokumenti 171, KS, Zagreb, 2016., br. 288.

materijalne solidarnosti s drugim obiteljima i najpotrebitijima, rad na promicanju općeg dobra te čineći djela tjelesnog i duhovnog milosrđa. Važno je istaknuti da u svim obiteljima treba odjekivati *kerygma,* koja nas prosvjetljuje na našem životnom putu. Svatko od nas bi trebao moći reći, na temelju iskustva doživljenog u obitelji, da je upoznao Božju ljubav i povjerovao u nju; jer samo polazeći od tog iskustva obiteljski pastoral moći će postići to da obitelji istodobno budu kućne Crkve i evangelizacijski kvasac u društvu.[46]

4.1. Problemsko područje priopćavanja vjere; komunikacijsko-teorijske perspektive

Sve obitelji susreću se s raznim izazovima pa tako i sa izazovima u odgoju djece. U mnogim slučajevima, roditelji nemaju vremena za svoju djecu. Dolaze kući iscrpljeni, bez volje za razgovorom, mnoge obitelji više ni ne objeduju zajedno, jednostavno prevladava neka vrsta egoizma. Puno puta je veća želja roditeljima sjediti i gledati televiziju, nego li se družiti sa svojom djecom. Današnji način života prouzrokuje stres i tjeskobu, roditelji su više usmjereni na budućnost nego na uživanje u sadašnjosti sa svojom djecom. Iz tih razloga dolazi i do otežanog prenošenja vjere djeci od strane roditelja.[47]

Naime, u obitelji se uvijek mora razlijegati prvi navještaj i mora zauzimati središnje mjesto u evangelizacijskom djelovanju. Ništa nije postojanije, dublje, sigurnije, čvršće i mudrije od tog prvog navještaja, *kerygme* i dubljeg poniranja u nju. Otajstvo kršćanske obitelji može se razumjeti samo u svjetlu Očeve beskrajne ljubavi objavljene u Kristu, koji je predao sam sebe za nas i koji i dalje živi među nama.[48]

Odgoj djece mora biti obilježen urednim procesom prenošenja vjere, međutim njega često otežava današnji način života, radno vrijeme i složenosti današnjeg svijeta, gdje se mnogi, da bi osigurali puko preživljavanje, izlažu vrlo užurbanom i mučnom ritmu života. Usprkos svim poteškoćama, obitelj mora i dalje biti mjesto gdje ćemo učiti cijeniti smisao vjere, moliti i služiti bližnjemu. Taj proces započinje krštenjem. Vjera je Božji

[46]Usp. AL, br. 290.
[47]Usp. AL, br. 50.
[48]Usp. AL, br. 58. i 59.

dar, koji primamo krštenjem, a roditelji su sredstvo kojim se Bog služi za njezin rast i produbljivanje. Prenošenje vjere pretpostavlja da roditelji žive stvarno iskustvo vjere u Boga, da ga traže i trebaju. Iz toga proizlazi zahtjev da molimo Boga da djeluje u srcima, tamo gdje mi ne možemo doprijeti. Čovjek mora biti svjestan da nije gospodar toga dara, već njegov brižni upravitelj. Ipak, čovjek svojim kreativnim zauzimanjem daje doprinos koji nam omogućuje surađivati s Božjom inicijativom.[49]

Roditelji su prvi i nezamjenjivi odgojitelji vjere svoje djece. Svjedočanstvo kršćanskog života koje roditelji u obitelji pružaju svojoj djeci obavijeno je nježnošću te majčinskim i očinskim poštovanjem. Kroz svjedočanstvo roditelja djeca počinju shvaćati i živjeti blizinu Boga i Isusa. To prvo kršćansko iskustvo često ostavlja presudan trag na djecu koji ostaje za cijeli život. Takvo djetinje buđenje na obiteljskom polju je nezamjenjivo. Važno je da roditelji prigodom obiteljskih događaja i slavlja, pokušaju objasniti kršćanski ili vjerski sadržaj tih događaja, jer se na taj način utvrđuje prva inicijacija. Inicijacija se još više produbljuje ako roditelji komentiraju i pomažu u unutarnjem prihvaćanju metodičke kateheze koju njihova djeca primaju u kršćanskoj zajednici. Kao što smo već spomenuli, obitelj je prvi pokretač vjere u djece te obiteljska kateheza prethodi, prati i obogaćuje svaki oblik kateheze.[50]

4.2. Obiteljska kateheza i različiti tipovi zajedništva

Briga za dijete od prvog trenutka njegovog začeća, tijekom njegova djetinjstva i mladenaštva, prvi je i temeljni način provjere odnosa čovjeka prema čovjeku. Naime ta briga nije uvijek jednostavna, kako za roditelje, tako i za djecu. Bitno je upozoriti na teškoće s kojima se susreću djeca i mladi, bilo zbog društvenog života današnjeg vremena, bilo zbog roditelja ili drugih čimbenika za koje djeca nisu kriva, ali se na njih itekako odražavaju. Zbog poteškoća u društvenom ozračju, djeci se često ne posreduju radost življenja, povjerenja u život i ljude, nego se na mlade naraštaje prenosi malodušnost, ravnodušnost, strah od budućnosti te nepovjerenje prema drugim ljudima.[51] Često se događa da roditelji žele svom djetetu osigurati što bolji materijalni život i budućnost, pa

---

[49]Usp. AL, br. 287.
[50]Usp. Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu,* str. 202.
[51]Usp. *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, HBK, KS, Zagreb, 2002., str. 41.-42.

ga lišavaju pravog i istinskog bogatstva, braće i sestara. Zbog toga djeca teško stječu društvene kreposti poput:

- osjećaj za potrebe drugih,
- sposobnost dijeljenja dobara,
- osjećaj za solidarnost i praštanje, koji je bitan preduvjet za kasniji bračni sklad i obiteljsko zajedništvo, blagodati skladnoga obiteljskog života, roditeljske ljubavi i pažnje, lišena su i djeca iz mnogih razorenih i propalih brakova.

Djeca se u takvim životnim situacijama suočavaju s brojnim opterećenjima koja ih prate čitav život (napose u ranijoj djetinjoj dobi: ruganje druge djece zbog njihove obiteljske situacije), te u budućnosti dolazi do nevjerice u mogućnost uspjelog braka. Djeca se povlače sama u sebe, izoliraju se u svoj neki svijet, daleko od osjećaja za zajedništvo. Također i permisivan odgoj, koji pred djecu i mlade ne postavlja zahtjeve i odgovornosti, stvara slabe osobnosti. Sve to uzrokuje mnogobrojne posljedice poput širenja ovisnosti među mladima, apsolutiziranja moralne autonomije pojedinca, odbacivanje autoriteta, destruktivnosti, te širenje sotonizma i drugih okultnih praksi, porast samoubojstava itd.[52] Potrebno je istaknuti da su roditelji dužni poštovati prava svoje djece te im osigurati obiteljske uvjete u kojima će djeca upiti radost življenja te osnovne ljudske i kršćanske kreposti. Potrebno je da roditelji budu primjer u prvom redu međusobnim poštovanjem, zatim oživotvorenjem evanđeoskih vrednota u vlastitom braku te izgradnjom obiteljskog i kršćanskog zajedništva. Društvena zajednica također treba dati svoj doprinos na način da svojim zakonodavstvom, kulturnim i društvenim programima, odgojnim ponudama i mjerama socijalne zaštite čvrsto gradi civilizaciju ljubavi te njeguje kulturu života u kojoj će se poštovati dostojanstvo svakog čovjeka i da na taj način pomaže obiteljima u izvršenju njezinih zadaća i poslanja. Crkva je također pozvana štititi dostojanstvo djece i mladih kvalitetom svoje pastoralne ponude za njih, otvarajući prostor njihovu entuzijazmu te poštovanjem njihova profetizma, tako da njihov polet bude trajno nadahnuće Crkvi.[53]

---

[52]Usp. *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, HBK, KS, Zagreb, 2002., str. 42.
[53]Usp. *Isto,* str. 42.-43.

4.2.1. Obiteljska kateheza i razvoj vjere

Svaka obitelj je pozvana sudjelovati u izgradnji Kristove Crkve te ima zadaću pridonositi rastu njezine svetosti. Svetošću svoje ustanove pozvana je promicati rast i sazrijevanje svakoga svojega člana. Od velike je važnosti zajedništvo u obitelji. Kroz iskustvo zajedništva u ozračju prisutnosti uskrsloga Krista događa se proces evangelizacije unutar same obitelji ali i za druge obitelji.[54]

„Obitelj kao i Crkva mora biti mjesto gdje se evanđelje prenosi i odakle ono zrači. U krilu, dakle, takve obitelji, koja je svjesna svog poslanja, svi njezini članovi evangeliziraju, a ujedno su svi evangelizirani. Ne samo da roditelji svojoj djeci prenose evanđelje, već to isto evanđelje oni mogu primiti i od njih pošto je duboko proživljeno. Obitelji evangeliziraju i mnoge druge obitelji kao i sredinu u kojoj žive.“[55]

Kao i Crkva tako je i obitelj pozvana navješćivati „silna djela Onoga koji nas iz tame pozva u svoje divno svjetlo“ (1 Pt 2, 9). Crkva kao zajednica osluškuje Božju riječ, a obitelj je zajednica koja raste u slušanju Božje riječi. Božja riječ treba biti stalno nadahnuće u svim obiteljima kako bi mogli u potpunosti izgrađivati svoju obiteljsku zajednicu. Iz toga razloga svaka bi obitelj trebala imati Bibliju ili Novi Zavjet, koji treba svakodnevno čitati, jer Božja riječ budi poslušnost vjere kod kršćanskih obitelji. Redovito čitanje Božje riječi te osluškivanje njezine poruke unutar bračnog i obiteljskog života vodi prihvaćanju Božje riječi te ona postaje nadahnućem *svjedočkog naviještanja*.[56] Da bi mogla živjeti s Božjom riječju obitelj mora biti navjestiteljica radosne poruke spasenja. Svaki član obitelji, kao i obitelj u cjelini, a napose roditelji koji su prvi primjer djeci, moraju prvenstveno svjedočiti svojim osobnim primjerom, odnosno onim što jesu.

[54]Usp. *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, str. 46.
[55]Usp. *Isto*, str. 46.
[56]Svjedočko naviještanje očituje se kao dosljednost u svjedočenju bračne vjernosti i nerazrješivosti, u ljubavi prema životu, u zračenju radosti i ljubavi, u sigurnosti kršćanske nade, u savjesnom pristupu i u poletnom oduševljenju u profesionalnom životu – u solidarnosti kršćanskog života. Usp. FC, br. 52.

4.2.2. Naviještanje vjere u obitelji kao katehetski izazov

Svjedočki navještaj potreban je posebice obiteljima u krizi, rastavljenima, nezaposlenima, siromašnim obiteljima, obiteljima s djecom s poteškoćama u razvoju te djeci bez roditelja.[57] Svjedočki navještaj supružnika najviše se očituje u kršćanskom odgoju vlastite djece. Osnovna roditeljska karizma je karizma kršćanskog odgoja vlastite djece. Roditelji riječju i primjerom odgajaju svoju djecu za kršćanski život, pomažu im pri odabiru njihova zvanja, te su s radošću otvoreni i za crkveno zvanje svoje djece. Obiteljsko vjersko iskustvo i obiteljska kateheza prethode župnoj katehezi ali ju prate. Vjerski odgoj i kateheza djece imaju posebno značenje kada djeca dođu u mladenačku dob. U mladenačkoj dobi osobe dovode u pitanje sve pa tako i kršćanske vrijednosti, te im je iz tog razloga potrebna „čvrsta ruka“ roditeljskog primjera i odgoja. Roditelji posebice trebaju voditi računa o tome da djecu upisuju na vjeronauk te da potiču djecu na sudjelovanje u župnoj katehezi jer župna kateheza vjeronauk nadopunjuju obiteljsku katehezu. Dakako roditeljima u odgoju trebaju pomagati i crkvene i društvene ustanove, ali prvotnu odgovornost za odgoj svoje djece ipak imaju roditelji a nipošto župa, škola ili neka druga ustanova. Sve što kršćanski bračni parovi i roditelji čine u navjestiteljskom poslanju u obitelji, te za druge obitelji i društvo „ulazi u okvir čitave Crkve kao zajednice koja je evangelizirana i koja evangelizira“.[58] Hrana kršćanskog obiteljskog života je molitva, a vrhunac molitvenog života obitelji jest slavljenje nedjeljnoga euharistijskog otajstva. Naime, u euharistijskom daru ljubavi kršćanska obitelj nalazi temelj i dušu svoga zajedništva i poslanja. Obiteljsko zajedništvo posebno se očituje sudjelovanjem čitave obitelji na istoj nedjeljnoj euharistiji. Veliku važnost u obitelji imaju trenuci odvojeni za molitvu koja treba biti zajednička, i to muža i žene te roditelja i djece. Odgoj djece u vjeri nužno znači njihov odgoj za obiteljsku molitvu, koji se kreće u ozračju slušanja Božje riječi te ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Obiteljska molitva mora biti prilagođena mogućnostima djece, te je važno njegovati određeni ritam molitve tijekom dana, no ono najvažnije jest to da sami roditelji moraju biti molitveni primjer svojoj djeci. Obitelj mora biti otvorena za zajedničku molitvu s drugim obiteljima kao i u župnoj zajednici.[59]

[57]Usp. *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj,* str. 48.
[58]Usp. *Isto,* str. 48.-50.
[59]Usp. *Isto,* str. 50.-51.

Ženidbeni savez ljubavi ima svoj izvor u trojstvenoj ljubavi i sakrament je Božje ljubavi prema čovjeku. Stoga je specifični doprinos kršćanske obitelji crkvenom i društvenom životu upravo ljubav. Kršćanska obitelj koju prožima ljubav, prihvaća, poštuje i služi svakomu čovjeku, promatrajući ga u njegovom osobnom dostojanstvu i dostojanstvu Sina Božjega. Svaka kršćanska obitelj treba služiti i pomagati čovjeku u njegovim potrebama, traženjima, padovima, osjećajima, odnosno u čitavom kompleksnom procesu njegova cjelokupnog rasta, sazrijevanja i oblikovanja osobnosti. Obitelj ima zadaću odgojiti ljude za ljubav i živjeti ljubav u odnosima s drugima, ne smije se zatvoriti u samu sebe, već ostati otvorena zajednica. Samo na taj način obitelj je sposobna služiti drugima, u Crkvi i izvan Crkve, jer je Božje spasenje usmjereno prema svakom čovjeku. Na poseban način kršćanski supružnici iskazuju ljubav posvojenjem djece bez roditelja, pružajući takvoj djeci ljubav i toplinu svoga doma. Nadalje, proročkim svjedočanstvom kršćanske obitelji iskazuju svoju solidarnu ljubav posebice prema drugim obiteljima u duhovnim i materijalnim potrebama. Kršćanska obitelj treba se isticati i po gostoprimstvu, što vidimo da nam nalaže i Sveto Pismo: „Pritječite u pomoć svetima u nuždi, gajite gostoljubivost!" (Rim 12, 13). Važno je istaknuti da obitelj treba imati poseban osjećaj i brigu za starije članove svoje obitelji. Starije osobe prvenstveno treba poštivati a nikako ih odvajati od obitelji, iako često možemo čuti da je život „triju generacija" pod „istim krovom" vrlo težak. No, uz određene žrtve i mnogo ljubavi, to je moguće. Naime, stariji obogaćuju čitavu obitelj svojom mudrošću i ljubavlju na duhovnom području. Svojim savjetima i životnim iskustvima mogu pružiti mladima drugačiji pogled na život i zreliju ljestvicu vrijednosti. Starije osobe mogu biti most zajedništva i razumijevanja među njezinim različitim članovima, a njegujući upravo to „zajedništvo naraštaja" kršćanska se obitelj ostvaruje u svom bogatstvu čovječnosti, mudrosti i kršćanske ljubavi.[60] Zadaće kršćanskih supružnika i obitelji nisu lake, pogotovo u današnje vrijeme čudne moralne meteorologije, u ovo ekološki zagađeno vrijeme, u vrijeme energetski osiromašeno, idejno dezorijentirano-obitelji se tresu, lome, a mnoge se i potpuno ruše. Nije lako opstati u bujici protuobiteljskog javnog mišljenja i u svijetu koji potpomaže samouništenje obitelji. Stoga se svi kršćani trebaju boriti za spas zdravog doma i zdrave obitelji te zdrav obiteljski odgoj od kojega sve kreće.[61]

[60]Usp. *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, str. 52.-54.
[61]Usp. G. GATTI, *Katehetska zadaća obitelji u suvremenoj Crkvi*, KSC, Zagreb, 1981., str. 1.-2.

Međutim, odgoj djece uvijek je predstavljao složenu zadaću za roditelje. Djeca od njih s pravom očekuju da im pokažu pravi put u život. No, važno je istaknuti da se odgojna pravila ne mogu naučiti, njih čovjek mora doživljavati i proživljavati, te ih prenositi na druge. Odgojitelj prvenstveno mora imati veliku ljubav prema odgajaniku, razumijevanje za njegove poteškoće na putu izgradnje, odlučnost, ustrajnost, suzdržljivost i mnoge druge vrline. Sama problematika odgoja djeteta odvija se oko dva čvorišta: oko izgrađenih samih odgojitelja, te oko djeteta koje je predmet odgoja i koje treba postepeno ali sigurno voditi do potpune samostalnosti i zrelosti. Samo onaj odgojitelj koji se drži Božjih zapovijedi i nastoji dijete povesti do konačnog cilja, do Boga, ima valjan odgojni program. Taj Božji zakon po kojem se mora ravnati svaki odgojitelj, je dvostruk: prirodni i natprirodni. Iz tih zakona proizlaze svi ostali zakoni koji tvore jedan jedini zakon, zakon kršćanske ćudorednosti. Prirodni zakon je skup dužnosti koje nam propisuje zdrav razum u odnosu prema Bogu, nama samima i bližnjima. Bog je čovjeka obdario razumom i slobodno, voljom. Razum čovjeku govori: ovo smiješ, a ovo ne smiješ činiti, a volja to u praksi prihvaća ili ne prihvaća. Natprirodni zakon nam govori: „Ljubi Gospodina Boga svim srcem svojim i svom dušom svojom i svom mišlju svojom i svim silama svojim, a bližnjeg svoga kao samoga sebe.“ Sam Krist nam kaže da je u tim dvjema zapovijedima sadržan cijeli Božji zakon. Prirodni i natprirodni odgoj nisu dva odijeljena odgoja, prirodnom odgoju treba samo dodati natprirodne motive. Nije teško prijeći iz prirodnog na natprirodni odgoj. Dijete samo zna da ljubav prema roditeljima treba svjedočiti kako riječima, tako i djelima; te ga samo treba naučiti da što radi iz ljubavi prema roditeljima, radi iz ljubavi prema Bogu, svome nebeskome Ocu. Pravi odgoj djece ide za tim da Bog bude glavni pokretač njihovih misli, riječi, djela, želja, žrtava i svladavanja. Tek iz te ljubavi prema Bogu rodit će se ljubav prema bližnjima i prema njima samima.[62]

4.2.3. Kreposti kao načela odgoja i njihov utjecaj

Kad se za nekoga kaže da je *krepostan* ili *svet* vrlo često se misli da nije baš kako treba, da je izvitoperen. Na degradaciju pojma kreposti utjecalo je više razloga, između ostalih je Kantova filozofija moralnosti, koja je isključivo naglašavala dužnosti, svijest, subjektivnost; zatim ekonomijsko-buržujski pojam kreposti, nastao u 18. i 19. stoljeću,

[62]Usp. J. GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji,* str. 12.-15.

prema kojemu je krepost značila upravljanje kućom, ljubav prema radu, urednosti, štednji, točnosti, marljivosti, kao da su to u prvome redu moralna, čak i kršćanska svojstva. Čovjeku je danas potrebno više objektivnosti, razmišljanja, smisla za stvarnosti i životnu skromnost, a u svemu tome može pomoći prerečena i domišljata *razboritost.* Povrh svih kreposti je krepost *ljubavi,* koja je sveza savršenstva (Kol 3, 14) naročito kada se sve njezine kvalitete zajednički uzmu u obzir (1 Kor 13). Bez te ljubavi ne samo da je život u obitelji nemoguć nego je i ženidba bez nje besmislena.[63]

- Razboritost

Razboritost je jedna od četiri stožerne kreposti. Ona odgojitelja traži da zrelo razmisli što namjerava učiniti prije svakog svog odgojnog čina. Odgojitelj se može posavjetovati i sa drugima, te također molitvom od Boga tražiti da ga prosvijetli i ukaže na pravi put. Grijesi protiv ove kreposti su nepromišljenost i nago donošenje odluka, što može dovesti do toga da djetetov odgoj uvelike strada. Mnogi roditelji se nažalost vode trenutnim raspoloženjem nego smirenim prosuđivanjem da bi zaključili što je u toj prilici za dijete bolje i potrebnije. Stoga, dijete brzo otkriva brzopletost roditelja, te zapovijedi koje roditelji neozbiljno izriču na taj način djeca neozbiljno primaju. Roditelji u ovakvim situacijama moraju biti oprezni, da bi dijete učili ozbiljnom shvaćanju života i dužnosti. Roditelji svojim promišljenim i ozbiljnim postupcima bude u djeci ozbiljnost pa s drukčijim raspoloženjem prihvaćaju njihove zapovijedi i zabrane.[64]

- Pravednost

Pravednost je druga stožerna kreposti koja je također vrlo bitna u roditeljskom odgoju. Ova krepost upućuje čovjeka da svakom daje ono što mu pripada. Na ovoj kreposti se temelji sav društveni poredak i bitni je uvjet samog ljudskog društva. Kada govorimo o pravednosti u odnosu na djecu, moramo reći da i djeca kao ljudska bića imaju svoja prava koja nitko ne smije povrijediti. Djecu se treba poštovati, učiti ih vjerskom odgoju, pružiti im intelektualnu i ćudorednu pouku, od velike važnosti je roditeljska ljubav prema djeci, bitno je čuvati njihov život i zdravlje te ih zaštititi od lošeg utjecaja okoline. Roditelji svojoj djeci trebaju pružiti podjednaku brigu i ljubav. U njihovom odgoju ne smije biti privilegirane i zapostavljene djece, jer takav odnos šteti djeci u

[63]Usp. M. SRAKIĆ,*Obiteljska krepost- strpljiva ljubav,* u: Obnovljeni život, časopis za filozofiju i religijske znanosti, 44(1989.)6, str. 540.-541.
[64]Usp. J. GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji,* str. 17.-18.

odgoju njihove osobnosti. U određenim okolnostima poput djetetove bolesti, velikog neuspjeha ili duševne krize, jasno da će tom djetetu trebati više pažnje i ljubavi od roditelja te u tim situacijama treba i ostalu djecu upozoriti na to i potaknuti ih da budu obazriviji prema svome bratu/sestri. Pravednost se također odnosi i na to da dijete ne smije biti samo ukoreno za prijestup nego i pohvaljeno za dobro djelo. I pohvala i priznanje trebaju biti umjereni, iz toga vidimo da i pravednost mora biti vođena razboritošću.[65]

- Umjerenost

Ova krepost od neprocjenjive je važnosti za odgoj. Svaki odgojitelj ju treba posjedovati. Ova krepost uči čovjeka da vlada sobom i da osjetilne težnje obuzdava i podvrgava razumu i moralnom zakonu. Za odgoj djece vrlo je važno da roditelji ne popuštaju raznim osjetilnim sklonostima, bilo da se radi o jelu ili piću, pušenju, zabavi, sportu, ili stvarima bračne vjernosti ili nevjernosti. Inače će se djetetu s vremenom samo nametnuti pitanje; „kako moji roditelji mogu od mene tražiti da se u tom i tom svladam, kad se oni sami ne svladavaju?“ Od djeteta se u tim situacijama traži veća moralna snaga nego od roditelja. Veliki problemi današnjice, koji su uzrokovali rasulo mnogih brakova i obitelji, se javljaju zbog roditelja koji su se odali alkoholu, bračnoj nevjeri, zbog roditelja koji trče za poslom i bogatstvom, a zanemaruju jedno drugo a time i svoju djecu i obiteljski život koji radije trebaju živjeti skromnije i po Božjem zakonu, nego u lakomosti za novcem pri tome uništavajući svoj i život svoje djece.[66]

- Duševna jakost

Ova krepost čini čovjeka spremnim da svlada sve zapreke koje se nađu na putu njegovu dobru djelovanju i da se ničim ne da odvratiti od dobra. Odgojitelj da bi ustrajao na dobrome putu i da se ničim ne da zavesti, mora se dobro snalaziti u današnjim previranjima na svim područjima ljudskog djelovanja i pokušati izabrati ono najbolje u kulturnom, tehničkom, socijalnom, karitativnom ili u zabavnom području. Današnja mladež traži toliko toga, posežu za svačim, no odgojitelj ne smije pred svim tim zahtjevima zabraniti djeci da na svoj način proživljavaju svoju mladost. Dapače, on treba mirno uklanjati zapreke i tražiti od svega onoga što današnje vrijeme nudi mladeži plemenito i dobro. No, ako shvati da nešto škodi njegovoj djeci, neće se dati ničim slomiti

---

[65]Usp. J. GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji,* str. 18.-19.
[66]Usp. *Isto,* str. 19.-20.

da im to dopusti. Veliku ulogu ovdje igra pristup djeci, ako pristupamo iskreno i srdačno možemo računati na to da ćemo uspjeti steći međusobno povjerenje bez kojeg nema pravog odgoja. Iskrenost i povjerenje također će nam pomoći da i kod djece sve više izgrađujemo krepost duševne jakosti.[67]

- Zdrav sud

Odgojitelj mora imati zdrav sud tj. sud koji je slobodan od utjecaja strasti, od simpatije i antipatije, od osobnih probitaka, od obzira prema bilo kome. Zdrav sud mora biti prožet iskrenom ljubavlju prema djetetu i njegovu dobru. Odgojitelj mora znati voditi računa o temperamentu i raznim sklonostima, nadarenosti i zdravlju svakog djeteta. Mora znati jesu li reakcije kod djeteta brze ili spore, kako doživljava određene događaje, koliko je osjećajno, ima li jaku ili slabu volju, jeli otvoreno ili zatvoreno. Tek kada to spozna može od djeteta tražiti ovo ili ono. Mora biti odbačen svaki kalup u odgoju, jer on je smrt pravog odgoja. Zdrav sud od roditelja traži određeni napor i osobnu sređenost jer bez toga često dolazi do promašaja u odgoju.[68]

- Nesebičnost

Kršćanski roditelj trebaju svoju djecu odgajati tako da sav njihov život bude usmjeren prema Bogu i vječnom spasu duše. Za takav odgoj je od izuzetne važnosti krepost nesebičnosti. Po ovoj kreposti roditelji su samo kao putokazi na životnim raskrižjima svoje djece i u tome svemu ne traže svoju korist, nego samo korist djece. Ovaj velikodušni postupak roditelja prema djeci ne isključuje četvrtu Božju zapovijed da djeca svoje roditelje također trebaju poštivati i ljubiti i pomagati im tijekom života, naročito u starosti. Ova nesebičnost poučava roditelje da svojoj djeci nikad ne pristupaju motivom da učine nešto njima za ljubav, nego isključivo da učine nešto iz ljubavi prema Bogu i radi spasa svoje duše. Ako tako odgajamo djecu ona će ostati vjerna Bogu i svojim roditeljima cijeli život.[69]

[67]Usp. J. GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji,* str. 20.-22.
[68]Usp. *Isto,* str. 22.
[69]Usp. *Isto,* str. 22.-23.

- Strpljivost

Lijepo je netko rekao: „Nije pravi odgojitelj onaj koji, nakon što je neku stvar ponovio devedeset i devet puta, ne zna tu istu stvar izreći i po stoti put, ali na način kao da govori o posve novoj stvari.“[70]

[70] J. GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji,* str. 24.

5. ZNAČENJE KRŠĆANSKOG ODGOJA DANAS

O kršćanskom odgoju djece progovorio je i papa Pio XII.: „Umjetnost odgajanja zapravo je umjetnost prilagođavanja. Treba se prilagoditi dobi, temperamentu, sposobnostima, potrebama i opravdanim težnjama onih koje odgajamo. Treba se prilagoditi svim okolnostima vremena i mjesta, prilagoditi se i ritmu općeg napretka čovječanstva. Ipak ono, što u ovom prilagođavanju karakterizira pravi kršćanski odgoj, sastoji se u tome da kršćanski odgoj stalno teži potpunom oblikovanju djeteta i mladog bića da bi od njega mogao stvoriti čovjeka, građanina, potpunog i uravnoteženog kršćanina. Veoma često se griješi na taj način što se vjerska pouka i vjerski odgoj ograničuje na određeno vrijeme, makar i s potpunim i pomnjivo raspoređenim programom. Međutim, pravi kršćanski odgoj zahtjeva mnogo više: on mora biti neprestana, trajna postupna djelatnost. On mora prodrijeti do dna duše. Kršćanski se, dakle, odgoj sastoji u privikavanju da se stvari promatraju u svjetlu velike božanske istine. Bez tog svjetla stvari se ne mogu pravo upoznati. No, taj odgoj ne bi bio potpun kad bi njegov uspjeh bio ograničen samo na osobno fizičko i moralno, vremenito i vječno dobro same djece. On mora oblikovati i osposobiti djecu da svojim djelovanjem mogu utjecati na svoje doba i na svoju generaciju – pa i na buduća pokoljenja – tako da prođu svijetom ostavljajući budućim naraštajima bolji, ugodniji i ljepši život od onoga koji su oni našli" (Pijo XII., 6. 5. 1952.).[71]

Svi kršćani imaju pravo na kršćanski odgoj koji ide za tim da kršćani, dok postepeno ulaze u spoznaju misterija spasenja, postaju svakim danom sve svjesniji dara vjere kojeg su primili. Kršćani se trebaju naučiti u duhu i istini klanjati Bogu, prvenstveno u liturgijskom činu a zatim i u oblikovanju svog života u pravdi i istinskoj svetosti. Na taj način se izgrađuju u savršenog čovjeka, do dobi Kristove punine, i pomažu u izgradnji Mističnog Tijela. Kršćani također trebaju svjedočiti nadu koja je u njima, pomagati kršćanski preporod svijeta i služiti dobru čitavog društva. Stoga ovaj Sabor povjerava pastirima vjernika veoma odgovornu dužnost da sve učine kako bi se tim kršćanskim odgojem obogatili svi vjernici, a napose mladi, koji su nada Crkve.[72]

---

[71]J. GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji, str.* 15.-16.
[72]Usp. GS, br. 2.

5.1. Razumijevanje kršćanskog odgoja kroz prizmu Gaudium et spesa i drugih postkoncilskih misli

Roditelji djeci daruju život, te imaju vrlo tešku odgovornost i obvezu odgojiti ih. Odgojna uloga roditelja je takve važnosti, da se teško može zamijeniti. Roditelji trebaju stvoriti obiteljski ambijent koji će biti prožet ljubavlju i odanošću prema Bogu i koji će pogodovati osobnom i društvenom razvoju djece. Kršćanske obitelji trebaju odgajati djecu od najranije mladosti po vjeri, koju su primila na krštenju, da spoznaju Boga i ljube svoje bližnje. Obitelj je ta u kojoj djeca stječu prva iskustva o zdravoj ljudskoj zajednici i o Crkvi, po obitelji postepeno ulaze u ljudsku zajednicu i u Božji narod. Stoga Sabor poziva roditelje na odgovornost i ozbiljnost u svojoj zadaći jer prava kršćanska obitelj ima važno značenje za život i napredak Božjeg naroda.[73]

Kao što je već rečeno, zadaća odgoja prvenstveno spada na roditelje, no potrebna je pomoć cijelog društva. Sabor nadalje govori i o ulozi države tj. o njezinim dužnostima i pravima, ukoliko na nju spada da se brine za zajedničko vremenito dobro. Država na razne načine treba promicati odgoj mladeži: treba štititi dužnosti i prava roditelja i onih koji imaju udio u odgoju te da im pruža pomoć; da prema principu supsidijarnosti, u slučaju da inicijative roditelja i drugih zajednica nisu dostatne, uzme u vlastite ruke stvar odgoja, pri tome poštujući želje roditelja; i ukoliko to zahtijeva opće dobro, da osniva vlastite škole i institute.[74]

Sabor govori i o ulozi Crkve u odgoju. Crkvi se mora priznati pravo na odgoj a Njezin zadatak je da svim ljudima naviješta put spasenja, da vjernicima priopćuje Kristov život i da trajno vodi brigu o tome da dođu do punine tog života. Crkva je dužna pružiti odgoj po kojem će čitav ljudski život bit prožet Kristovim duhom. Ona mora pomoći svim ljudima za izgradnju potpune ljudske osobe, za dobrobit ljudskog društva i za izgradnju humanijeg svijeta.[75]

[73]Usp. GS, br. 3.
[74]Usp. GS, br. 3.
[75]Usp. GS, br. 3.

5.2. Značenje škole i vrtića - grupnodinamički procesi i izgradnja zajedništva u vjerskom odgoju i katehezi

„Olovka ne zna što treba napisati. Kist ne zna što treba naslikati. Čovjek kojega Bog pozove da učini nešto za Crkvu često ne zna što treba činiti. Jer i čovjek je poput instrumenta. A instrumenti koje Bog izabire uvijek su maleni i slabi. Ali kad je instrument u Božjim rukama, On ga oblikuje tisućama i tisućama raznih tonova. I tako uspješno obavlja posao koji donosi plod. Gospodine, učini me instrumentom u svojoj ruci jer Ti si sve a ja ništa."[76]

Chiara Lubich

Primjena znanja iz područja socijalne i grupne psihologije ušla je u vjeronauk i katehezu (osobito katehezu mladih) još sedamdesetih godina prošloga stoljeća. Vjeroučitelji i katehete koji su imali priliku proći tečajeve grupne dinamike različitih psiholoških usmjerenja već su tada u školskim razredima i skupinama mladih počeli primjenjivati vježbe za pojačavanje međusobnih odnosa, razotkrivanje sukoba društveno-emotivne naravi i poboljšanje emocionalnog ozračja unutar skupine. Posao odgojitelja u vjeri nije psihoterapija niti grupna terapija, već nastojanje oko promicanja što boljih međusobnih odnosa u skupini, uključujući pritom i znanja i vještine iz područja socijalne psihologije i psihologije skupine. U tom smislu treba naglasiti sljedeće:[77]

a) da konstruktivnim vježbama treba dati prednost pred vježbama koje pogoduju traženju i otkrivanju osobnih i grupnih psiholoških mehanizama, a međusobne odnose treba poboljšavati i produbljivati konstruktivnim zadacima i vježbama koje potiču izvršavanje postavljenih zadaća i modifikaciju ponašanja;
b) da u nastavi vjeronauka i na katehetskim susretima vjeroučitelj/kateheta treba stvoriti takvo ozračje da sudionici mogu slobodno reći kako se osjećaju, da mogu izreći svoje poteškoće, pa i glede možda pretežno monološkog ili frontalnog oblika nastave i kateheze, da mogu upozoriti na nelagodu ako doživljavaju da se od njih traži ili očekuje previše, na eventualnu opterećenost zbog postojanja osobnih razračunavanja, dvoličnosti, obrambenih

---

[76]http://www.katehetski-nadbiskupija-split.net/zanimljivi-tekstovi/vjeronauk-instrument-u-bozjoj-ruci/ (12.03.2018.)
[77]A. T. FILIPOVIĆ, *Vjerski odgoj i komunitarno-socijalni odgoj. Neki suvremeni izazovi, nastojanja i poteškoće,* str. 120.

mehanizama, predrasuda ili nastupa u afektu, da smiju signalizirati zasićenost ako diskusija postane čisto teoretiziranje ili konformističko prilagođavanje bez nutarnjeg prihvaćanja. Mogućnost da se izreknu vlastite poteškoće i da se razgovara o njima učinivši ih tako predmetom nastave već pridonosi socijalnom učenju i emotivnom rasterećenju nastavne situacije koje omogućuje učinkovitiji rad.

5.2.1. Vjera i odgojno-obrazovno poslanje škole

Dobra škola uči djecu razne govorne igre za shvaćanje očaravajuće, a istodobno i složene stvarnosti koja ih okružuje: s jezičnoga, matematičkoga, geografskoga, književnoga, znanstvenoga i drugih gledišta. U školskom se vjeronauku propituje religiozna dimenzija stvarnosti. Prema tome, na temelju nekadašnjih i današnjih religijskih i nereligijskih komunikacijskih oblika djeca uče zapažati egzistencijalna pitanja, prosuđivati ih i na njih odgovarati. Ta ‘dosadna pitanja’ o podrijetlu, temeljnom razlogu i usmjerenju života uvijek se vraćaju i izranjaju na različite načine.[78] Religijskom obrazovanju danas su potrebni čvrsti temelji. Stav o vjeronauku u školi kao o prostoru »ispraznog pričanja« ili kao o »veselom školskom predmetu« s privlačnim poticajima za razgovor ali bez objektivnog znanja o složenim i heterogenim religijskim pojavama i bez uvjerljivosti vjeroučitelja – više nije prihvatljiv. U dobrom vjeronauku u školi i istina ima svoja prava: vjeronauk ne smije postati »rezervat« koji učenika čini slijepim za religijsku raznolikost i nezainteresiranost ili ga pak upućuje na »prijateljska i neprisilna normativna iščekivanja, koja ni društvo a ni većina roditelja (više) ne prakticira«. Vjeronauk u školi ne smije postati neki dosadan predmet. Stoga valja pripraviti informacije, drugim riječima, valja ih predstaviti, pomoću izabranih nastavnih materijala o konkretnim, religioznim ljudima i njihovim životnim okruženjima, stvarnim ili virtualnim, a ne samo posredstvom nastavnika. Oni tvore konkretan pristup posebnom religioznom ili nereligioznom stajalištu. Svojim svjedočenjem – svojom življenom vjerom – takvi ljudi predstavljaju svoj vlastiti pristup, življenu vjeru. Djeca i mladi tako dobivaju mogućnost pritom postavljati pitanja i otkrivati kako takvi primjeri i uzori mogu usmjeravati njihov vlastiti životni projekt. Oni tako upoznaju različite perspektive za određena životna

[78]Usp. B. ROEBBEN, *Religija, škola i društvo. Elementi za nužne inovacije u izobrazbi vjeroučitelja u Europi*, u: Kateheza, 34(2012.)2, str. 134.

pitanja koja svaki čovjek sebi postavlja. Sučeljavanje s tim perspektivama obnavlja spremnost da se sama po sebi postavljaju pitanja: »Što je to što te religiozne ljude (koji ovdje stvarno postoje ili su prikazani riječju i slikom) oduševljava? Što su to oni vidjeli, a ja još do danas nisam vidio?« Usred toga kreativnog obrazovnog procesa u kojemu je sve više pitanja o ljudskom postojanju, na spominjanje i detaljno prikazivanje tih raznolikih stavova, bili oni religiozni ili ne, mladi se osjećaju potaknuti iznova istražiti sami sebe i svoje podrijetlo, ozbiljno pristupiti samima sebi i svojoj budućnosti.[79]

Prisutnost Crkve na području škola očituje se posebno u katoličkoj školi. Ona na jednak način teži kulturnom obrazovanju i ljudskom razvoju mladeži kao i druge škole. Njezina specifičnost je u zadatku da stvori ambijent koji će biti prožet duhom evanđeoske slobode. Ona pomaže mladima da u izgradnji svoje osobnosti rastu u duhu novoga stvorenja, što su postali po sakramentu krštenja.[80] Konačno, usmjerava cijelu ljudsku kulturu prema poruci spasenja. Katolička škola, otvarajući se zahtjevima novog vremena, odgaja svoje učenike za uspješno promicanje dobra zemaljske zajednice te ih u isto vrijeme pripravlja za službu širenja Božjeg Kraljevstva, da bi živeći uzornim životom postali kao spasonosni kvasac ljudskog društva.[81]

Budući da katolička škola ne može toliko pridonijeti izvršenju misije Božjeg naroda i koristiti dijalogu između Crkve i ljudske zajednice za njihovo obostrano dobro; radi toga Sabor ponovno ističe da Crkva ima pravo osnivati škole i njima upravljati.[82]

Sabor dodaje kako i sami učitelji moraju biti svjesni da o njima, u velikoj mjeri, ovisi koliko će katolička škola ostvariti svoje planove. Učitelji iz tog razloga moraju steći kako svjetovno tako i vjersko znanje, također moraju raspolagati odgojnim metodama suvremene pedagogike. Učitelji naročito moraju surađivati s roditeljima te zajedno s njima u cjelokupnom odgoju voditi brigu o razlici spolova i o vlastitom cilju pojedinog spola u obitelji i društvu, kako to određuje božanska providnost. Sabor ističe da je služba učitelja pravi apostolat, koji je u današnje vrijeme vrlo potreban te predstavlja pravo služenje društvu. Sveti Sabor naglašava da bi roditelji trebali svoju djecu dati na odgoj u

---

[79]Usp. B. ROEBBEN, *Religija, škola i društvo. Elementi za nužne inovacije u izobrazbi vjeroučitelja u Europi*, str. 137.
[80]Usp. GS, br. 8.
[81]Usp. GS, br. 8.
[82]Usp. GS, br. 8.

katoličke škole, koje trebaju uzdržavati prema svojim silama i s njima surađivati na dobro svoje djece.[83]

Naposljetku, Sveti Sabor ozbiljno potiče mlade ljude da budu svjesni velikog značenja odgojne službe te da ju budu spremni preuzeti, posebice u onim krajevima u kojima je ona u krizi zbog nedostatka učitelja.

Autori Pero Aračić i Ivo Džinić[84] ističu da je vidljivo je kako je u Crkvi nužna svjesna odgovornost u komunikaciji, zatim osobna svjedočka dimenzija vjere. Crkva, crkvena zajednica, članovi župne zajednice, posebice osobe koje sudjeluju u vjerskoj pouci, trebali bi biti više »iskustveni prostor« vjere. Župna kateheza, kao i vjeronauk u školi, ne pružaju dovoljno kvalitetnu informaciju i formaciju u vjeri. Autori u svom istraživanju glede vjeronauka u školi i njegove vrijednosti, posebice koliko je vjeronauk (pozitivno ili negativno) utjecao na rast u vjeri, ukazuju da 43 % sugovornika nema pozitivno iskustvo ili nije redovito sudjelovalo na vjerskoj pouci. Kod vjeroučitelja (svećenik, časna sestra ili laik) koji je spremno i rado tijekom vjerske pouke dijalogizirao – iskustva su pozitivna. Negativna iskustva, posebice osobni nesporazumi, najčešće frontalni pristup tijekom pouke, stvorio je osjećaj da je vjeronauk u službi sakramentalizacije te je »stvorio strah« koji je poslije rezultirao distanciranjem od Crkve. U nekim slučajevima vjeronauk je okarakteriziran kao zabava bez sadržaja.[85]

---

[83]Usp. GS, br. 8.

[84]Usp. P. ARAČIĆ, I. DŽINIĆ, *Mladi roditelji o Bogu, Crkvi i odgoju,* u: Diacovensia teološki prilozi, 22(2014.)2, Đakovo, 2013., str. 272.

[85]Usp. P. ARAČIĆ, I. DŽINIĆ, *Mladi roditelji o Bogu, Crkvi i odgoju*, str. 272.

5.2.2. Važnost predškolskog odgoja - vrtići

„Sve što trebam znati o tome kako valja živjeti, što činiti i kakav biti, naučio sam još u vrtiću. Mudrost me nije čekala na vrhu planine, na kraju dugog uspona školovanja nego se krila u pješčaniku dječjeg igrališta."[86]

Osim roditelja izuzetno važnu ulogu u odgoju djece, posebice u urbanim sredinama te u slučajevima kad su roditelji zaposleni, imaju odgojno-obrazovne ustanove, posebice vrtići. Upravo je zato, napominje B. Petrović-Sočo, izuzetno važno da roditelji i institucija usko surađuju te da se međusobno nadopunjuju u ispunjavanju dječjih potreba te u ostvarivanju njihovih prava. Svi smo zajedno odgovorni za formiranje novih članova obitelji i društva pa svako prebacivanje odgovornosti za neuspjeh u odgoju s roditelja na odgojno-obrazovnu instituciju ili obrnuto, s institucije na obitelj, može pogoršati, a ne riješiti odgojne probleme."Najkvalitetniji vrtići otvaraju se prema roditeljima i prihvaćaju ih kao partnere u zajedničkom odgojno-obrazovnom djelovanju na dijete, koji zajednički odgovorno kreiraju i procjenjuju uspješnost odgojno-obrazovnih programa i nastupaju u političkim i građanskim forumima u obrani dječjih prava. Tako to rade u demokratski zrelom društvu, u kojem je osim partnerstva razvijen i čitav sustav drugih potpora poput djelovanja različitih građanskih udruga na donošenje bitnih političkih odluka koje zadiru u dobrobit djeteta, volontiranja u odgojno-obrazovnim ustanovama, međugeneracijskog povezivanja i drugo." Iako zbog tradicijskog odgoja mnogi i dalje zaziru od skrbi za djecu u jaslicama, inzistirajući na naslijeđenim uvjerenjima da djecu treba odgajati majka, a ne institucija, Petrović-Sočo smatra da i društvo vršnjaka, čak i u dobi od godine dana pa naviše, ima pozitivan utjecaj na cjelokupan razvoj i odgoj djece. "Dobro je da dijete dio dana provede u društvu druge djece i odgojitelja, naravno pod uvjetom da je riječ o kvalitetnim jaslicama. Suvremeni način života to jednostavno podrazumijeva, a djeca su začuđujuće fleksibilna. I dalje ostaju emocionalno vezana za majku i ostale članove obitelji i istodobno prihvaćaju nove osobe, djecu i odgojitelje s kojima se igraju, druže, uče i zabavljaju se, u pravilu bez negativnih posljedica na kasniji socioemocionalni razvoj", ističe profesorica koja obrazuje buduće kadrove za rad u jaslicama i vrtićima.[87]

---

[86]http://www.katehetski-nadbiskupija-split.net/zanimljivi-tekstovi/sve-sto-trebam-znati-naucio-sam-jos-u-vrticu/, (24.01.2018.)
[87]http://www.katehetski-nadbiskupija-split.net/odgoj/odgoj-djece-najtezi-posao-modernog-doba/ (24.01.2018.)

Promišljajući o važnosti vrtića, odnosno o važnosti predškolskog odgoja za djecu, neophodno je spomenuti važnost koju javne predškolske ustanove trebaju pružati djeci po pitanju vjerskog odgoja. Vrativši se u povijesti, prije demokratskih promjena (1990.g.), roditelji koji su bili svjesniji vjernici, povjeravali su svoju djecu vrtićima časnih sestara (takvih vrtića je bilo vrlo malo i nisu imali pravni status). Jedan od razloga zašto su roditelji svoju djecu povjeravali tim vrtićima bio je svakako vjerski odgoj koji su ti vrtići pružali djeci. Treba spomenuti da su i roditelji čija su djeca boravila u javnim vrtićima, dovodili jednom tjedno djecu u prostore župne zajednice s ciljem da njihova djeca primaju vjerski odgoj i izvan obitelji.[88]

Na početku demokratskih promjena roditelji, potaknuti uvođenjem vjeronauka u osnovne i srednje škola, pokreću i pitanje uvođenja vjerskog odgoja u javne vrtiće. Ta inicijativa je prihvaćena i stavljena na dnevni red. Nakon javne rasprave donesen je *Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima,* koji je kasnije dobio po prvi put i svoj pravni položaj.[89] Program vjerskog odgoja u izvanobiteljskim uvjetima ne samo da je poželjan i hvale vrijedan, nego je potreban da bi se odgovorilo zahtjevu vremena i da bi se što potpunije ostvario zadatak vjerskog odgoja predškolske dobi.[90]

Sama činjenica da roditelji, povjeravajući svaki dan svoje dijete ustanovi izvan obitelji (vrtiću), traže i vjerski odgoj znači njihovu brigu o cjelovitom odgoju svoga djeteta iz kojega neće biti isključena vjerska dimenzija jer je ona bitna odrednica ljudskog bića. Roditelji to potvrđuju izborom vjerskog odgoja za svoje dijete. Naime, nema cjelovitog odgoja bez vjerskog odgoja i to treba imati na umu svaki roditelj. Vjerski odgoj nadilazi odgoj u svakodnevnom, užem smislu. Radi se o usvajanju bitnih životnih vrijednosti, o sustavu osmišljavanja ljudskog življenja i osnovnoj kulturi ponašanja koja po svojoj naravi oblikuje čitavu osobu i njezino napredovanje u razvojnim fazama života. Dakako sve se to omogućuje tamo gdje se vjerski odgoj predškolske djece teorijski osmišljava i praktično kvalitetno ostvaruje.[91]

---

[88]Usp. A. HOBLAJ, *Položaj i perspektive vjerskog odgoja djece predškolske dobi u javnim predškolskim ustanovama,* u: Zbornik radova, Pustite malene k meni, HBK, Zagreb, 1999., str. 11.
[89]Usp. *Isto,* str. 11.-12.
[90]Usp. V. SCHLOSSER, *Vjerska dimenzija u godišnjem izvedbenom planu predškolskog odgoja i obrazovanja*, u: Zbornik radova, Pustite malene k meni, HBK, Zagreb, 1999., str. 57.
[91]Usp. A. HOBLAJ, *Položaj i perspektive vjerskog odgoja djece predškolske dobi u javnim predškolskim ustanovama,* str. 12.-13.

Za kvalitetan vjerski odgoj neizostavni su i kvalitetni odgojitelji. Postavlja se pitanje, tko može biti odgojiteljem djece u vjeri u predškolskim ustanovama? Za koga možemo reći da je dostatno kvalificiran, da će dovoljno kvalitetno i kreativno ostvarivati povjereno mu poslanje? Koje se predispozicije, senzibilitet i nadarenosti traže od odgojitelja u vjeri djece predškolske dobi? Odgovor na ovo pitanje nalazimo u *Ugovoru između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u predškolskim ustanovama,* kojim se određuje da vjerski odgoj u javnim predškolskim ustanovama mogu izvoditi:[92]

- Odgojitelji predškolske djece, pod uvjetom da uz stručnu spremu imaju i dostatnu teološku-katehetsku, psihološko-pedagošku i didaktičko-metodičku spremu u vjerskom odgoju;
- Diplomirani teolozi odnosno vjeroučitelji s ekvivalentnom visokom teološkom stručnom spremom, diplomirani katehete tj. vjeroučitelji s ekvivalentnom visokom stručnom spremom iz religiozne pedagogije i katehetike, katehete kojima se diplomom ili ekvivalentnom ispravom priznaje srednja stručna sprema iz religiozne pegadogije i katehetike, ali uz uvjet da su svi spomenuti stručnjaci dostatno osposobljeni za vjerski odgoj djece predškolske dobi, o čemu ocjenu donosi dijecezanski biskup.[93]

5.3. Isus kao odgajatelj

Budući da je čovjek i da govori ljudima imajući na umu važan i odlučujući cilj, Božje kraljevstvo i spasenje, Isus se nužno predstavlja kao jedan od odgajatelja. Drugim riječima, predstavlja se kao onaj koji oblikuje, udjeljuje profil, novu dušu osobi, pomoću odgojnog procesa, vođenja prema cilju koji mu je na srcu. Imao je obilježja odgajatelja koja je takvima i držao, a u kojima se susreće zajednički smisao povijesnog čovjeka, iako se vrše na različite načine. Čitajući evanđelja, pronalazimo sastavnice koje pripadaju odgojnoj zadaći, a koje će se ovdje izreći modernim izričajima:[94]

---

[92]Usp. J. BARIČEVIĆ, *Osposobljavanje odgojitelja i stručnih suradnika za vjerski odgoj djece u predškolskim ustanovama,* u: Zbornik radova, Pustite malene k meni, HBK, Zagreb, 1999., str. 70.
[93]Usp. *Isto,* str. 71.
[94]Usp. C. BISSOLI, *Isus odgajatelj,* u: Kateheza, 33(2011.)4, str. 338.

a) Prvo obilježje, odgoj nas ne upućuje na već postignuti cilj, nego na put koji treba prijeći prema tom cilju. Tako je bilo i za Isusa. Isusovo neprekidno hodanje u njegovoj zemlji postaje više od metafore. To je sakramentalni znak gorućeg poslanja – kako je on to sam rekao – da bi spasio ono što je izgubljeno (Lk 12,49). Ništa nije bilo unaprijed određeno, osim Očeve ljubavi i zapovijedi da je očituje.
b) Drugo obilježje Isusova odgojnog djelovanja očituje se u njegovu življenju izravnog osobnog odnosa s osobama u obliku susreta, pri čemu se nijedno čudo ne događa a da pri tom nisu uključeni Isus i druge osobe. Isus nikad nije bio neki osamljeni guru, nego čovjek, dapače čovjek koji se družio s pojedincima, siromašnima, društveno potisnutima i odbačenima. Isus je uvijek skrbio za pojedinca, premda je susretao mnoštva.
c) Treće obilježje, Isus ne samo da prihvaća *naslov učitelja (rabbi),* nego osobno kaže da je on učitelj (Mt 23,8) i tako djeluje, u židovskom svijetu koji se osobito zanima za odgoj i podučavanje, a u koji unosi novost koja mu se priznaje – osobno izabire svoje učenike. Ne izabiru dakle učenici Isusa kao svoga učitelja. Naprotiv, Isus to čini prilično slobodno i samosvjesno.
d) Četvrto obilježje, Isus se uvijek obraća slobodi pojedinih osoba tražeći slobodan odgovor. To potvrđuje poziv učenika (Mk 8,34), bogatog mladića (Mt 19,16–22)
e) Peto obilježje, Isus to čini imajući na umu velik, transcendentalni, zahtjevan cilj (Mt 19,23–26; Mk 8, 34–38; Mt 6,45).
f) Šesto obilježje, to se ne smije shvatiti kao prisila nego kao »lako breme«, koje je plod mira i radosti: »Naći će te spokoj dušama svojim« (Mt 11,28–30).
g) Sedmo obilježje je tipični element odgojnog procesa koji nazivamo kazna, tj. pozitivna ili negativna provjera odgojnog procesa. Govoreći biblijskim rječnikom, zahvaljujući toj provjeri, nailazimo na rezultat koji se očitu je kao dobar plod ili korov, s krajnjim rezultatima koji su potpuno oprečni i kod kojih je u pitanju vječna sudbina (Mt 10,32–33; 13,24–30).
h) Osmo obilježje, pokazuje Isusov stil, koji je zasigurno sugestivan i privlačan. Očituje se kao ljubazna, potpuna i vjerna predanost. Danas se zove gostoljubivošću odnosno gostoljubivom svetošću (Ch. Theobald).[95]

[95]Usp. C. BISSOLI, *Isus odgajatelj,* str. 339.

5.4. Tumačenje kršćanskog odgoja u Familiaris consortio

Crkva u službi obitelji

Obitelj je u današnje vrijeme pogođena mnogostrukim i brzim promjenama društva i kulture. Mnoge obitelji, usprkos svemu, takav položaj žive vjerne vrednotama koje su temelj obitelji. S druge strane, pojedine obitelji pred raznim izazovima zapadnu u nesigurnost ili čak u sumnju s obzirom na pravi smisao i istinu o bračnom i obiteljskom životu. Također neke obitelji ne uspijevaju ostvariti svoja temeljna prava, suočavajući se s raznim nepravednim situacijama.[96]

Crkva je svjesna da su brak i obitelj jedno od najvećih dobara čovječanstva te nudi svoju pomoć onima koji poznaju vrednotu braka i obitelji i koji je nastoje vjerno živjeti. Crkva nudi pomoć onima koji su upali u tjeskobu i nesigurnost, ali usprkos tome traže istinu; također Crkva želi pomoći i onima koji zbog nepravde ne mogu u slobodi živjeti svoj obiteljski naum. Crkva nudi svoju službu svim ljudima koji su zabrinuti za sudbinu braka i obitelji.[97]

Znak zauzetosti Crkve za obitelj jest i posljednja biskupska sinoda koja je održana u Rimu 1980. godine. Naime, kršćanska obitelj je prva zajednica koja je pozvana naviještati Evanđelje ljudskoj osobi u razvoju te da ju odgojem i katehezom dovede po pune ljudske i kršćanske zrelosti.[98] Sinoda se sa svojom tematikom povezuje i sa Sinodom koja je govorila o ministerijalnom svećenstvu i pravdi u suvremenom svijetu. Obitelj također i ovdje ima veliku ulogu da kao odgojna zajednica pomogne čovjeku spoznati svoj poziv te da postane odgovoran za ostvarenje pravednosti, tako da ga od samog početka oblikuje za međusobne odnose koji trebaju biti bogati pravednošću i ljubavlju.[99]

Crkva, koja zaista želi pomoći obiteljima i bračnim drugovima, da bi u potpunosti ispunila svoje služenje njima, mora se prvenstveno truditi upoznati prilike u kojima se danas ostvaruje brak i obitelj. Ta spoznaja je nezaobilazan zahtjev djela evangelizacije. Crkva mora donijeti svim obiteljima nepromjenjivo i uvijek novo Evanđelje Isusa Krista,

[96]Usp. IVAN PAVAO II.,*Familiaris consortio* (u daljnjem tekstu FC), *Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, (Rim, 22. studenoga 1981.), Dokumenti 64, KS, Zagreb, 1997., br. 1.
[97]Usp. FC, br. 1.
[98]Usp. FC, br. 2.
[99]Usp. FC, br. 2.

dok s druge strane i same obitelji su pozvane prihvatiti i živjeti Božji naum.[100] Naime, problem s kojim se često susreću muškarci i žene današnjice, koji iskreno traže ozbiljan odgovor na probleme svoga bračnog i obiteljskog života, jest taj što im se nerijetko nude zavodljivi pogledi i prijedlozi, ali koji istovremeno ugrožavaju istinu i dostojanstvo ljudske osobe. Ta ponuda je često podržavana moćnim i posvuda raširenim sustavom sredstava društvenog priopćavanja koja profinjeno uvode u opasnost slobodu i sposobnost objektivnog rasuđivanja. Mnogi se svjesni te opasnosti trude da istina pobjedi. Crkva kao takva pomaže svojim evanđeoskim rasuđivanjem i nudi svoj prinos u službi istine, slobode i dostojanstva svake osobe.[101]

Snagom svoga rasuđivanja Crkva nudi usmjerenje koje omogućuje da se ostvari sva istina te puno dostojanstvo braka i obitelji. To rasuđivanje je moguće zbog osjećaja vjere koji dolazi kao dar Duha svim vjernicima. Ono je djelo čitave Crkve i dolazi kao odgovornost svakome, a zajedničko djelovanje pridonosi boljem razumijevanju i ostvarenju Božje riječi. Stoga, Crkva evanđeosko rasuđivanje ne ostvaruje samo putem svojih pastira, nego i putem laika. Laici imaju posebnu zadaću da u svjetlu Krista tumače povijest svijeta, jer su oni pozvani da osvjetljuju i usmjeruju vremenitu stvarnost prema Božjem naumu.[102] Uloga pastira je pomagati i promicati osjećaj vjere u svim vjernicima i odgajati vjernike za sve zrelije evanđeosko rasuđivanje. Što se tiče vjerodostojnog evanđeoskog rasuđivanja važnu ulogu imaju kršćanski supružnici i roditelji, koji mogu i moraju dati svoj vlastiti prilog. Za to su osposobljeni svojim vlastitim darom, darom sakramenta ženidbe.[103]

5.5. Uzajamni odnos vjere i obitelji prema pobudnici

Bog je ženidbu zamislio kao širu zajednicu obitelji. Kao što smo već spomenuli u prijašnjem tekstu, ženidba i bračna ljubav usmjerene su k rađanju i odgoju djece. Bračnim činom, supružnici postaju Božji suradnici u darivanju života drugoj osobi. Bračni drugovi, predanjem jedno drugome, daruju jedno stvarno novo biće, dijete, koje je odraz žive ljubavi i znak bračnog jedinstva. Samim time, bračni drugovi postaju roditelji i od

[100]Usp. FC, br. 4.
[101]Usp. FC, br. 4.
[102]Usp. FC, br. 5.
[103]Usp. FC, br. 5.

Boga primaju dar odgovornosti za stvoreno biće. Oni svojom ljubavlju moraju svjedočiti samu Božju ljubav i biti primjer djeci.[104]

5.5.1. Zadaće kršćanske obitelji

U naumu Boga Stvoritelja obitelj je pozvana ostvarivati određene zadaće tj. svoje poslanje. Zadaće koje je obitelj pozvana ispuniti proizlaze iz samoga njezina izvora i vrelo su njenog dinamičnog i egzistencijalnog razvitka. Ukoliko se obitelj želi istinski ostvariti i spoznati, prvenstveno se mora vratiti „početku" Božjega stvarateljskog čina. Obitelj je prema Božjem naumu uspostavljena kao „prisna zajednica života i ljubavi" i prema tome je dužna sve više postajati zajednica života i ljubavi. Možemo reći da je bit obitelji i njezina zadaća određena ljubavlju. Iz toga proizlazi zadaća obitelji, da čuva, objavljuje i priopćava ljubav. Obitelj ima zadaću stvarnog udioništva u Božjoj ljubavi prema ljudskome rodu i u ljubavi Krista Gospodina prema Crkvi. Prema tome možemo navesti, polazeći od ljubavi, četiri zadaće obitelji koje je donijela prošla Sinoda:

- Stvaranje zajednica osoba;
- Služenje životu;
- Sudjelovanje u razvoju društva;
- Sudjelovanje u životu i poslanju Crkve.[105]

5.5.2. Zajedništvo u obitelji

Nadalje, obitelj jest zajednica osoba: bračnih drugova, roditelja, djece i rodbine. Prvotna zadaća obitelji jest vjerno živjeti to zajedništvo u trajnom promicanju istinite zajednice osoba. Izvor i konačni cilj njihovog zadatka jest ljubav, jer bez ljubavi obitelj ne može živjeti, rasti niti se usavršavati kao zajednica osoba. Čovjek kao takav ne može živjeti bez ljubavi, stoga je ljubav počelo svega. Ljubav u obitelji, između supružnika i između članova obitelji, prožeta je neprestanim unutrašnjim dinamizmom, koji vodi obitelj sve dubljem zajedništvu.[106] Prvo zajedništvo razvija se između bračnih drugova i

---

[104]Usp. FC, br. 14.
[105]Usp. FC, br. 17.
[106]Usp. FC, br. 18.

na tom bračnom zajedništvu počivaju temelji na kojima se izgrađuje šire zajedništvo obitelji, roditelja i djece, braće i sestara, rođaka i drugih ukućana.[107] Kršćanska obitelj pozvana je iskusiti novo, izvorno zajedništvo koje potvrđuje i usavršuje prirodno i ljudsko življenje zajedništva. Obitelj je danas doživjela velike promjene. Diktatura relativizma i njezino relativiziranje temeljnih antropoloških vrjednota te sustavna marginalizacija božanskoga nauma o obitelji, ugrožava same temelje obitelji i njezine vrednote. Društvene, duhovne, etičke, kulturne i ekonomske krize najsnažnije se očituju upravo u obitelji. Krize shvaćanja, poimanja i življenja bračnoga, obiteljskoga života vrlo brzo zahvaćaju obitelj jer je obitelj kao temeljna jezgra društva i Crkve najizloženija promjenama. Gotovo svako desetljeće postmodernoga doba unosi velike promjene u shvaćanje, poimanje, posebice u bračni i obiteljski život. Za kvalitetni i sadržajni pastoralni plani program pastorala braka i obitelji Crkvi je potrebna realna slika obitelji.[108]

Temeljni zahtjev za izgradnju takvog zajedništva je odgojna razmjena između roditelja i djece. U toj odgojnoj razmjeni važno je istaknuti da svatko od njih i daje i prima. Djeca ljubavlju, poštovanjem i poslušnošću prema svojim roditeljima, doprinose na osobit način u izgradnji istinske ljudske i kršćanske obitelji. S druge strane, roditelji trebaju na ispravan način upotrebljavati svoj autoritet koji treba biti usmjeren ljudskom i kršćanskom dobru djece. Također imaju zadaću pomoći djeci da zaista zadobiju odgovornu slobodu, i ako ti isti roditelji očuvaju živu svijest o „daru“ koji oni neprestano primaju od svoje djece.[109]

5.6. Kršćanska slika žene i muškarca prema pobudnici

Vezano uz našu temu, ne možemo ne spomenuti važnu ulogu žene u obitelji te njezina prava i zadaće. Sinoda je posvetila posebnu pozornost ženi, njezinim pravima i ulozi u društvu i obitelji. Naime, prvo treba reći da se žena ne razlikuje od muškarca u dostojanstvu, ona ima jednako dostojanstvo kao i muškarac. S druge strane, također ima jednaku odgovornost kao i njezin muž. Ta jednakost između muža i žene na poseban

[107]Usp. FC, br. 19. i 21.
[108]Usp. P. ARAČIĆ, I. DŽINIĆ, *Mladi roditelji o Bogu, Crkvi i odgoju,* str. 269.
[109]Usp. FC, br. 1.

način se očituje u njihovu uzajamnu predanju te u predanju njih dvoje djeci; a to je svojstveno braku i obitelji.[110]

5.6.1. Prava i zadaće žene u kršćanstvu

Bog je stvorio muškarca i ženu, obasipao ih je na jednak način dostojanstvom ali i neotuđivim pravima i odgovornostima, svojstvenim ljudskoj osobi. Bog na najuzvišeniji način očituje dostojanstvo žene time što sam uzima ljudsko tijelo od Djevice Marije kao uzor otkupljene žene.[111]

Kao što smo već spomenuli, ovaj dokument nam donosi i položaj žene u društvu. Vidimo da je na obiteljskom području vrlo raširena društvena i kulturalna predaja nastojala ženi pridržati samo ulogu majke i supruge, ne dajući ženi pristup u javne poslove, koji su bili pridržani samo muškarcima. No, kao što je rečeno, Bog je dao jednako dostojanstvo i odgovornost kako muškarcu, tako i ženi, i iz toga proizlazi potpuno opravdanje da žena ima pravo sudjelovati u javnim službama. S druge strane, ženi se treba javno priznati njezina majčinska i obiteljska uloga prema svim javnim poslovima i drugim zanimanjima. Sinoda želi osvijetliti značenje rada u kršćanskom životu i odrediti vezu koja postoji između rada i obitelji, te istaknuti nezamjenjivo značenje rada u kući i u odgoju djece. Iz tog razloga Crkva traži da svi priznaju nezamjenjivu vrijednost rada žene u kući.[112]

S obzirom da i žene imaju jednaka prava sudjelovati u javnim službama kao i muškarci, društvo se mora pobrinuti da supruge i majke ne budu prisiljene raditi izvan kuće te da njihove obitelji mogu dolično živjeti. Ljudi trebaju cijeniti ženu s punim poštovanjem njezina osobnog dostojanstva a društvo treba stvoriti uvijete prilagođene za rad u kući.[113]

110Usp. FC, br. 22.
111Usp. FC, br. 22.
112Usp. FC, br. 23.
113Usp. FC, br. 23.

5.6.2. Prava i zadaće muškarca u kršćanstvu

Nakon govora o ženi i njezinoj ulozi u obitelji i društvu, ovaj dokument nam donosi kratki govor o muškarcu i njegovoj ulozi supruga i oca.

Muškarac kao i žena ima svoju ulogu unutar bračne i obiteljske zajednice, ulogu supruga i oca. Prava bračna ljubav zahtijeva da muž ima duboko poštovanje prema dostojanstvu svoje žene. Ljubav muža prema supruzi i djeci su prirodan put koji vodi ostvarenju njegova očinstva. Pogotovo gdje društveni i kulturni uvjeti mogu lako nagnati oca da se ne zalaže dovoljno za svoju obitelj ili da ne sudjeluje dovoljno u odgoju; iz tog razloga potrebno je osvijestiti društvo o važnosti uloge oca u obitelji, njegova uloga u obitelji i za obitelj je nezamjenjiva. Očeva odsutnost može izazvati razne psihološke i ćudoredne posljedice te velike poteškoće u obiteljskim odnosima, to isto možemo reći i za nasilno ponašanje oca koje također priječi razvoj zdravih obiteljskih odnosa.[114]

Nadalje, muž je dužan osigurati jedinstven razvoj svih članova obitelji, za ispunjenje te zadaće potrebno je da bude velikodušno odgovoran prema životu od samoga začeća. Neizostavan je i brižan odgojni napor koji dijeli sa svojom suprugom, rad koji učvršćuje jedinstvo i postojanost obitelji te svjedočanstvo odraslog kršćanskog života koje djelotvornije uvodi djecu u živo iskustvo Krista i Crkve.[115]

Nakon govora o ulozi oca i majke u obitelji, potrebno je spomenuti i prava djeteta. Kada govorimo o obitelji i njezinim članovima, posebnu pažnju treba posvetiti djetetu razvijajući duboko poštovanje prema njegovom osobnom dostojanstvu i uvažavajući njegova prava kojima se mora velikodušno služiti. To vrijedi za svako dijete, a napose ako je mlađe, bolesno ili hendikepirano.[116]

5.7. Crkva kao pratiteljica i učiteljica obitelji

Crkva također ovdje ima vrlo bitnu ulogu, ona je pozvana da objavi svijetu Kristovu zapovijed koji je dijete postavio u središte kraljevstva Božjega te rekao da puste dječicu k njemu u kraljevstvo Božje. Djeca su radost, ona su budućnost, niti jedna zemlja,

[114]Usp. FC, br. 25.
[115]Usp. FC, br. 25.
[116]Usp. FC, br. 26.

nijedan politički sustav ne može sanjati o svojoj budućnosti bez novih naraštaja, koji od svojih roditelja preuzimaju baštinu vrednota i dužnosti kao i baštinu cijele ljudske obitelji.[117]

U obiteljskoj sredini, u uvjetima obiteljskog života, nastaje i razvija se naša savjest, a ona je "kao neki duševni organ koji neposredno reagira na ćudorednu kvalitetu određenog čina". Ona je mjerilo, kriterij prema kojem razlikujemo dobro i zlo. Uz njezinu pomoć orijentiramo se u carstvu moralnih vrijednosti. Obitelj je prva, draga, mila i za dijete jedino prihvatljiva i moguća životna zajednica. U njoj ono upoznaje svijet, u njoj stječe životna iskustva, u njoj uči razlikovati dobro od zla. Ona je životna škola njegovog moralna razvitka. Odnos prema ljudima životu uopće, odnos prema užoj i široj zajednici, domovini i čovječanstvu, prema radu i dužnostima, materijalnim i duhovnim vrijednostima, odnos prema ovozemaljskim dobrima i zagrobnom životu postupno se i neprimjetno, ali sustavno, čvrsto i snažno izgrađuje u obiteljskom životu.[118]

Roditelji trebaju brinuti za svoje dijete od samoga začeća, a zatim tijekom njegova djetinjstva i mladenaštva. Ljubav, poštovanje, prihvaćanje i jedinstveno služenje (odgojno, duhovno, materijalno, čuvstveno) prema svakome djetetu, mora biti raspoznatljiv znak kršćana, napose kršćanskih obitelji. Tako, dok djeca budu mogla rasti „u mudrosti, dobi i milosti kod Boga i ljudi", ona će dati svoj dragocjeni prilog izgradnji obiteljske zajednice i samome posvećenju roditelja.[119]

Kršćanski roditelji trebaju biti svjesni da im Gospodin povjerava rast jednog Božjeg djeteta, stoga poslanje odgajanja traži od kršćanskih roditelja da djeci pruže sve što je potrebno za postupno oblikovanje njihove osobnosti s kršćanskog i crkvenog gledišta. O odgoju nam govori i II. vatikanski sabor; koji jasno kaže da odgoj ne ide samo za tim da osigura zrelost ljudske osobe, nego da kršćani prije svega postaju svakim danom sve svjesniji dara vjere što su ga primili, te da se nauče u duhu i istini klanjati Bogu u liturgijskom činu i oblikovati svoj život po novom čovjeku u pravdi i istinskoj svetosti. Odgoj treba voditi izgradnji savršenog čovjeka, sve do Kristove punine i sudjelovanju u izgradnji Mističnog Tijela.[120]

---

[117]Usp. FC, br. 26.
[118]A. VUKASOVIĆ,*Obnova obitelji - temelj hrvatskog napretka,* u: Revija za socijalnu politiku, 1(1994.)4, str. 368.
[119]Usp. FC, br. 1.
[120]Usp. FC, br. 39.

Iako je obitelj prva, nije i jedina odgojna zajednica: sam zajedničarski, građanski i crkveni značaj čovjeka traži i potiče na sveobuhvatnije djelovanje, koje potiče na suradnju različitih odgojnih djelatnika. Prema tome zadaća kršćanske obitelji zauzima važno mjesto u samom pastoralu, te traži novi oblik suradnje između roditelja i kršćanskih zajednica. Dakako ulogu imaju i same katoličke škole koje trebaju posvetiti posebnu pažnju kako roditeljima učenika tako i oblikovanju savršene odgojne zajednice. Nadalje, roditeljima ne smije biti uskraćen izbor odgoja u skladu s njihovim vjerskim opredjeljenjem, dapače to pravo im mora biti zajamčeno. S druge strane, zadaća države i Crkve je pružiti obiteljima svu potrebnu pomoć kako bi mogle na ispravan način ispuniti svoje odgojne zadatke. Ta pomoć mora biti takva da nadomještava ono što nedostaje obitelji. Svakako škole trebaju imati na umu da je Bog roditelje postavio za prve i glavne odgojitelje djece te da je njihovo pravo kao takvo neotuđivo. S druge strane roditelji također moraju održavati srdačne odnose s nastavnicima i odgovornima za škole.[121]

Kršćanska obitelj je prva odgojna evangelizacijska zajednica. Jedno od temeljnih njezinih poslanja očituje se u tomu da bude, kao i Crkva, "mjesto gdje se Evanđelje prenosi i odakle ono zrači". Zato je smatraju, a često i nazivaju "domaćim svetištem", "kućnom Crkvom" ili"Crkvom u malom".[122]Kršćanske obitelji tako i djeluju. U njima se prakticiraju i uče molitve, obavljaju sakramenti, održavaju vjerski obredi. Obitelji sudjeluju u liturgijskim slavljima kršćanske zajednice, poglavito u euharistijskom slavlju, one žive kršćanskim životom, njeguju ga i održavaju. Tako su naše kršćanske obitelji tijekom duge i mukotrpne hrvatske povijesti "bile istinski prenositelji evanđeoske poruke, čuvari kršćanske vjere i živa rasadišta kršćanskog života u našem narodu" tijekom trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata. Svojom religijskom funkcijom, svojim apostolatom, evangelizacijom i katehizacijom, obitelj čuva, njeguje i širi vjerske istine, religijsku kulturu i vrijednosti, ali se to njezino poslanje ne ograničava samo na religijsko. Religijska kultura je bitni sastavni dio kulture čovječanstva, vjerski odgoj komponenta odgoja uopće, a religijske vrijednosti dio su fonda općeljudskih vrijednosti. Djelujući u suglasju sa svojom religijskom funkcijom vjernici i obiteljske zajednice vrlo angažirano sudjeluju u društvenom životu, razvijaju moralne odnose, obogaćuju kulturu i duhovni život, afirmiraju i reafirmiraju vrijednosti. Stoga je društvena zajednica zainteresirana za

[121]Usp. FC, br. 40.
[122]A. VUKASOVIĆ, *Obnova obitelj - temelj hrvatskog napretka*, str. 368.

učinkovitost religijske zadaće obitelji i logično bi bilo da sustavno pomaže takva obiteljska nastojanja.[123]

5.8. Odgojno poslanje i sakrament ženidbe

Odgojno poslanje kršćanskih roditelja ukorijenjeno je u njihovu udioništvu na Božjem stvaralačkom djelu, a svoj izvor nalazi u sakramentu ženidbe, koji ih posvećuje za istinski kršćanski odgoj djece. On ih obogaćuje darovima mudrosti, savjeta, snage i svim ostalim darovima Duha Svetoga kako bi mogli uspješno odgajati svoju djecu za ljudski i kršćanski život. Sakrament ženidbe uzdiže odgojno poslanje na dostojanstvo i poziv prave „službe“ Crkve u služenju izgradnji njezinih članova. Kršćanski roditelji trebaju biti svjesni svoga poslanja koje im je povjereno sakramentom ženidbe, da bi mogli s velikom ozbiljnošću i osjećajem odgovornosti pred Bogom izgraditi Crkvu u svojoj djeci, na što ih sam Bog poziva. Tako kršćanska obitelj, sabrana Riječju i sakramentom kao kućna Crkva, istodobno postaje, sveopća Crkva, majka i učiteljica.[124]Sinoda, govoreći o odgoju, ističe da je zadaća kršćanske obitelji prenositi i širiti Evanđelje tako da obiteljski život u cjelini postaje put vjere. Snagom tog poslanja odgajanja roditelji su prvi vjesnici Evanđelja svojoj djeci i svjedočanstvom svoga života daju primjer djeci. Roditelji imaju zadaću moliti s djecom, čitati s njima Božju riječ i ucjepljivati ih kršćanskom inicijacijom u samo Kristovo Tijelo, kako euharistijsko tako i u crkveno, te na taj način postaju roditelji u punini, jer rađaju ne samo tjelesni život već i duhovni.[125]

Stvoritelj svega ustanovio je bračnu zajednicu kao izvor i temelj ljudskog društva; prema tome obitelj je prva i životna zajednica društva. Obitelj ima značajnu ulogu u društvu, ona je njegov temelj i neprestano mu služi. U obitelji se rađaju građani koji u njoj uče i stječu prva znanja društvenih kreposti, koje su duša života i razvoja društva. Istinsko zajedništvo u obitelji, koje mora obilježavati svakodnevni život obitelji, jest prvi i osnovni prilog obitelji društvu. Naime, obitelj je najdjelotvornije sredstvo za očovječenje i uosobljenje društva. Obitelj na dubok način sudjeluje u izgradnji svijeta omogućujući uistinu čovječan život, osobito čuvajući i prenoseći kreposti i „vrednote“.[126]

---

[123]Usp. A. VUKASOVIĆ, *Obnova obitelji - temelj hrvatskog napretka*, str. 368.
[124]Usp. FC, br. 39.
[125]Usp. FC, br. 39.
[126]Usp. FC, br. 42.-43.

II. Vatikanski sabor također jasno ističe da je obitelj mjesto susreta različitih naraštaja koji se međusobno pomažu u stjecanju životne mudrosti i usklađivanja osobnih prava s drugim zahtjevima društvenog života.[127]

Kao što smo već spomenuli, obitelj je prema Božjem naumu osnovna stanica društva i kao takva ima prava i dužnosti što su prije svih prava države, stoga obitelj često postaje žrtvom društva. Iz tog razloga Crkva staje u obranu prava obitelji protiv nepodnošljivih zloupotreba društva i države. Iz ovoga su proizašla temeljna prava obitelji:

- pravo svakog čovjeka, posebice siromašnih, na osnivanje obitelji i na uzdržavanje prikladnim sredstvima;
- pravo da vrši svoje poslanje s obzirom na prenošenje života i odgoj djece;
- pravo na intimnost bračnog i obiteljskog života;
- pravo na postojanost bračne veze i ustanove ženidbe;
- pravo da vjeruje, ispovijeda i širi svoju vjeru;
- pravo da odgaja svoju djecu u skladu s vlastitim predajama, vjerskim i kulturnim vrednotama, i to nužnim sredstvima i ustanovama;
- pravo na fizičku, društvenu, gospodarsku, političku sigurnost, osobito za bolesne i siromašne;
- pravo na stan koji će biti prikladan za obiteljski život;
- pravo izražavanja i predstavništva pred javnim vlastima;
- pravo na osnivanja udruženja s ostalim obiteljima i ustanovama da bi prikladno ispunile svoju zadaću;
- pravo da prikladnim ustanovama i zakonodavstvom zaštiti maloljetne od droge, alkoholizma, itd.;
- pravo na časnu zabavu koja promiče i obiteljske vrednote;
- nadalje, pravo starijih osoba na dostojan život i smrt;

Sveta stolica pobrinut će se da produbi te sugestije i izradit će „povelju prava obitelji“.[128]

Kršćanska obitelj kako je pozvana na sudjelovanje u društvenom životu, isto tako je pozvana sudjelovati u životu i poslanju Crkve, stavljajući sebe samu u službu Crkve i društva svojim bićem i djelovanjem, kao prisna zajednica života i ljubavi. Sudjelovanje

---

[127]Usp. FC, br. 43.
[128]Usp. FC, br. 46.

obitelji u poslanju Crkve mora se ostvarivati zajedničarski: supruzi zajedno kao bračni par, roditelji i djeca kao obitelj moraju živjeti svoje služenje Crkvi i svijetu, te oni u vjeri moraju biti „jedno srce i jedna duša". A ljubav i život predstavljaju središnju točku spasenjskog poslanja kršćanske obitelji u Crkvi i za Crkvu.[129] Time što kršćanska obitelj sudjeluje u životu i poslanju Crkve, ona živi svoju proročku ulogu prihvaćajući i navješćujući Božju riječ i stoga ona postaje zajednica koja vjeruje i evangelizira. Od kršćanske obitelji traži se poslušnost vjere i prihvaćanje riječi Gospodnje. Otkrivanje Božjeg nauma i poslušnost njemu moraju se istodobno ostvarivati u bračnoj i obiteljskoj zajednici, putem ljudskog doživljavanja ljubavi življenje u Kristovu Duhu između supruga i između roditelja i djece. Stoga je potrebno da, poput velike Crkve, i mala kućna Crkva bude trajno evangelizirana: odatle proizlazi i njezina dužnost odgoja u vjeri.[130]

O spomenutoj temi govori nam i Pavao VI., koji kaže da obitelj mora biti prostor u koji se Evanđelje prenosi i odakle Evanđelje zrači. Prema tome u obitelji svi članovi evangeliziraju i svi su evangelizirani. Roditelji djeci prenose Evanđelje ali to isto Evanđelje mogu i od djece primiti. Takva obitelj postaje navjestiteljem Evanđelja mnogim drugim obiteljima i okolini u kojoj se nalaze. Iz svega ovoga možemo vidjeti da sama budućnost evangelizacije velikim dijelom ovisi o kućnoj Crkvi.[131] Obiteljska kateheza je izričito nužna napose u situacijama gdje protuvjersko zakonodavstvo želi spriječiti odgoj u vjeri, gdje je raširena nevjera ili se onemogućuje pravi vjerski rast, tada kućna Crkva ostaje jedinom sredinom u kojoj djeca i mladež mogu primiti istinsku katehezu. Možemo reći da je dakle služba evangelizacije kršćanskih roditelja izvorna i nezamjenjiva. Nadalje, obitelj mora oblikovati djecu za život tako da svakome omogući da u punini ispuni svoju dužnost prema pozivu koji je od Boga primio. Služba evangelizacije i kateheze koju moraju obavljati kršćanski roditelji mora pratiti život djece i u godinama njihovog mladenaštva jer oni tada često osporavaju i odbacuju kršćansku vjeru koju su primili u prvim godinama svoga života. Roditelji se moraju znati suočiti s raznim teškoćama na koje njihova služba evangelizacije nailazi čak i kada se radi o njihovoj vlastitoj djeci.[132]

[129]Usp. FC, br. 50.
[130]Usp. FC, br. 51.
[131]Usp. FC, br. 52.
[132]Usp. FC, br. 52.

Od velike važnosti je i obiteljska molitva koja mora biti zajednička molitva: zajednička molitva muža i žene, roditelja i djece. Osnovni sadržaj obiteljske molitve jest sam život obitelji. Nadalje, dostojanstvo i odgovornost kršćanske obitelji kao kućne Crkve mogu se živjeti jedino uz Božju pomoć, koja će joj biti udijeljena ako se poniznom i pouzdanom molitvom zaprosi. Kršćanski roditelji imaju dužnost da svoju djecu odgajaju u molitvi, da ih uvedu u postupno otkrivanje otajstva Boga i osobnog susreta s njime. Roditelji od najranije mladosti trebaju djecu odgajati po vjeri, koju su primila na krštenju, da Boga štuju a bližnjega da ljube. Ključni i nezamjenjivi element koji je potreban kršćanskim roditeljima u vjerskom odgoju djece jest konkretan primjer, to jest, živo svjedočanstvo roditelja. Moleći zajedno sa svojom djecom roditelji daju najbolji primjer svojoj djeci, prodiru duboko u srce svoje djece i u njemu ostavljaju trajne tragove.[133]

[133]Usp. FC, br. 59.-60.

ZAKLJUČAK

Kvalitetno (svjesno, odgovorno, pozitivno) roditeljstvo započinje pravodobnom i svjesnom pripremom roditelja za začeće potomstva. Partnerski odnos roditelja s odgojno-obrazovnom ustanovom put je ka boljem i sveobuhvatnijem spoznavanju uže i šire zajednice (društva) za koju priprema (odgaja) svoje dijete. Da bi međuljudski odnosi uspijevali, potreban je trud, potrebna je kultura odnosa, koja zahtijeva i vrijeme za samopromišljanje i zajedničko promišljanje. Potrebno je promišljanje, doživljavanje i praktično vježbanje socijalnog ponašanja. Pritom ipak valja imati na umu da će se i uza sav trud oko izgradnje kulture odnosa uvijek iznova događati iskustva neuspjeha koja nas upućuju na Božju milost, na to da ne možemo sve postići vlastitim snagama, iskustva koja nas čine poniznima, uče da tražimo oproštenje i da praštamo, jer bez praštanja nema uspjelog odnosa, nema uspjelog suživota. Zaključujemo da su nam potrebni odgojitelji-učitelji duhovnosti. Drugim riječima, potrebni su nam odgojitelji i učitelji koji su osobno doživjeli iskustvo vjere, odgojitelji i učitelji koji su svjedoci i koji mladim naraštajima nastoje pedagoški pomoći na njihovom putu osobnog i duhovnog rasta. Odgojitelj je istodobno na određeni način i duhovni učitelj, a duhovni učitelj ujedno njeguje i pedagoški stav. Ta bliska povezanost umnaža kakvoću pastorala mladih.

Autori Aračić i Džinić u svom djelu[134] iznose temeljne spoznaje o kojima bi u pastoralu braka i obitelji trebalo voditi brigu, a do kojih su autori osluškujući, slušajući i analizirajući razgovor s mladim obiteljima došli. Prva je spoznaja da je svaka osoba u stalnom rastu i sazrijevanju, zatim da su bračni drugovi okosnica i temelj obitelji. Treća je spoznaja da svaki bračni par od crkvene zajednice želi više razumijevanja, povjerenja, poštovanja, »prostor« u kojem će biti prihvaćen te u kojem će se stvoriti uvjeti za njihov cjelokupni rast. Obitelj je temeljna stanica društva i Crkve, četvrta je spoznaja. Rad s obiteljima nije nacionalni interes, nego poziv i zadatak primljen od Boga, peta je temeljna spoznaja. Posljednja spoznaja za autore je trenutni san: dvije ili tri tisuće župnih zajednica, koje su otvorile prostore, ponudile programe, s ljubavlju pomažu u rastu i sazrijevanju te prate sve brakove i sve obitelji.

»Religija je odgovor na posljednja čovjekova pitanja. Čim postanemo ravnodušni na naša posljednja odlučujuća pitanja, religija gubi svoje značenje i dolazi u krizu. Prva

[134]Usp. P. ARAČIĆ, I. DŽINIĆ, *Mladi roditelji o Bogu, Crkvi i odgoju,* str. 273.

zadaća religijske filozofije je iznova otkriti pitanja na koja religija daje svojevrstan odgovor.«[135] Moglo bi se stoga dogoditi da teologija više ne bude prva znanost ili susret sa svijetom, nego posljednja. Upravo bi tada njezin doprinos bio neprocjenjivo vrijedan. Sveukupan vjeronaučni proces učenja – o, od i u – treba prema tome biti proveden u zajednici vjernika. Bez toga ne može postojati nikakvo javno religijsko obrazovanje u školi i u društvu. Valja dakle još mnogo toga učiniti: u školi, društvu i religiji.

---

[135]J. A. HESCHEL, *Gott sucht den Menschen. Eine Philosophie des Judentums*, 3 sv., Neukirchen-Vluyn., (Izvorno izdanje: God in Search of Man, 1955.), 1992., str. 3.

POPIS LITERATURE

Crkveni izvori

1. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, *Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. prosinca 1965.), Dokumenti, KS, Zagreb, 1993.
2. Hrvatska biskupska konferencija, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, KS, Zagreb, 2002.
3. IVAN PAVAO II., *Familiars consortio*, *Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu,* Rim, (22. studenoga 1981.), Dokumenti 64, KS, Zagreb, 1997.
4. Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu,* KS-HKU, Zagreb, 2000.
5. PAPA FRANJO, *Amoris Laetitia*, *Apostolska pobudnica*, Rim, (19. ožujka 2016.), Dokumenti 171, KS, Zagreb, 2016.

Knjige

1. A. VUKASOVIĆ, *Moralni odgoj*, Liber, Zagreb, 1974.
2. A. VUKASOVIĆ, *Obitelj – vrelo i nositeljica života,* Hrvatski katolički zbor „MI“, Zagreb, 1994.
3. G. GATTI, *Katehetska zadaća obitelji u suvremenoj Crkvi*, KSC, Zagreb, 1981.
4. J. A. HESCHEL, *Gott sucht den Menschen. Eine Philosophie des Judentums*, 3 sv., Neukirchen-Vluyn., (Izvorno izdanje: God in Search of Man, 1955.), 1992.
5. J. GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji*, FTIDI, Zagreb, 2002.
6. M. LJUBETIĆ, *Biti kompetentan roditelj*, Mali profesor, Zagreb, 2007.
7. M. NIKIĆ, *Psihologija obitelji, psihološko-teološko promišljanje,* FTIDI, Zagreb, 2004.
8. M. STEVANOVIĆ, *Obiteljska pedagogija*, ur. S. Juranić, Tonimir, Varaždinske toplice, 2000.
9. R. PETANI, *Dimenzije roditeljskog ponašanja i stavovi adolescenata prema obiteljskom životu,* Doktorska disertacija, Zagreb, 2010.

Članci

1. A. HOBLAJ, *Položaj i perspektive vjerskog odgoja djece predškolske dobi u javnim predškolskim ustanovama,* u: Zbornik radova, Pustite malene k meni, HBK, Zagreb, 1999., str. 11.-19.
2. A. T. FILIPOVIĆ, *Vjerski odgoj i komunitarno-socijalni odgoj, Neki suvremeni izazovi, nastojanja i poteškoće,* u: Kateheza, 29(2007.)2, str. 115.-125.
3. A. VUKASOVIĆ, *Obnova obitelji - temelj hrvatskog napretka*, u: Revija za socijalnu politiku, 1(1994.)4, str. 365.-374.
4. B. ROEBBEN, *Religija, škola i društvo. Elementi za nužne inovacije u izobrazbi vjeroučitelja u Europi*, u: Kateheza, 34(2012.)2, str. 134-143.
5. C. BISSOLI, *Isus odgajatelj,* u: Kateheza, 33(2011.)4, str. 337.-350.
6. D. MALEŠ, B. KUŠEVIĆ, *Nova paradigma obiteljskoga odgoja*. u: D. Maleš, (Ur.), *Nove paradigme ranoga odgoja*, u: život i škola, časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, 58(2012.)27, str. 277.-281.
7. D. MALEŠ, *Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima*, u: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 18(2012.)67, str. 13.-15.
8. J. BARIČEVIĆ, *Osposobljavanje odgojitelja i stručnih suradnika za vjerski odgoj djece u predškolskim ustanovama,* u: Zbornik radova, Pustite malene k meni, HBK, Zagreb, 1999., str. 69.-81.
9. K. GUTIERREZ, J. CRESPO, *Odgojitelji i učitelji duhovnosti,* u: Kateheza, 34(2012.)3-4, str. 265.-271.
10. ČUDINA-OBRADOVIĆ, J. OBRADOVIĆ, *Obitelj i zaposlenost izvan kuće: međusobno ometanje i/ili pomaganje*, u: Revija za socijalnu politiku, 7(2000.)2, str. 131.-145.
11. M. SRAKIĆ, *Obiteljska krepost- strpljiva ljubav*, u: Obnovljeni život, časopis za filozofiju i religijske znanosti, 44(1989.)6, str. 540.-549.
12. P. ARAČIĆ, B. ČIČKOVIĆ, I. DŽINIĆ, *Od obitelji do crkvenih zajednica i pokreta u Hrvatskoj*, u: Nova prisutnost, časopis za intelektualna i duhovna pitanja, 7(2009.)1, str. 31.-48.
13. P. ARAČIĆ, I. DŽINIĆ, *Mladi roditelji o Bogu, Crkvi i odgoju*, u: Diacovensia teološki prilozi, 22(2014.)2, str. 269-274.

14. V. SCHLOSSER, *Vjerska dimenzija u godišnjem izvedbenom planu predškolskog odgoja i obrazovanja*, u: Zbornik radova, Pustite malene k meni, HBK, Zagreb, 1999., str. 57.-68.

Internetski izvori

1. http://www.katehetski-nadbiskupija-split.net/odgoj/odgoj-djece-najtezi-posao-modernog-doba/,(24.01.2018.)
2. http://www.katehetski-nadbiskupija-split.net/zanimljivi-tekstovi/vjeronauk-instrument-u-bozjoj-ruci/, (12.03.2018.)
3. https://repozitorij.mef.unizg.hr, (25.04.2018.)